

TÜRK HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU ÜZERİNE OLAN VE OLMASI GEREKEN HUKUKA DAİR GENEL DÜŞÜNCELER

De Lege Lata and De Lege Ferenda Thoughts on Product Liability in Turkey

Dr. Öğr. Üyesi Akın ÜNAL* - Arş. Gör. Arif KALKAN**

Geliş Tarihi: 24.01.2018 Kabul Tarihi: 01.07.2019

ÖZET

Ürün sorumluluğu, hatalı ürünlerin neden olduğu zararlardan dolayı tazminat isteme hakkı tanıyan bir kusursuz sorumluluk türüdür. Bu sorumluluk türünün ortaya çıkmasında, hatalı bir ürünün üretilmesi yatar. Hatalı ürün, ürünü kullanan veya tüketen kişinin haklı güvenlik beklentisini karşılamayan üründür. Böyle bir ürünü kullanan veya tüketen; ölüm, yaralanma ve/veya diğer mallarında zararla karşılaşılabılır. İşte günümüzde seri üretiminin de etkisiyle hatalı ürünler piyasada gittikçe artmaktadır. Dolayısıyla ürün sorumluluğu her geçen gün daha da önem kazanmaktadır.

Türkiye’de ürün sorumluluğu ilk kez 2003 yılında 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda (4077 sayılı eTKHK’da) yapılan değişiklikle mevzuatta yerini aldı. Zira ilgili değişiklikle tüketicilere hatalı ürünlerin vermiş olduğu zararlar sebebiyle tazminat isteme hakkı tanındı. Fakat 2014 yılında 4077 sayılı eTKHK, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun (6502 sayılı TKHK’nın) yürürlüğe girmesiyle mülga oldu. Ürün sorumluluğunu özel bir kanunla düzenlemek isteyen kanun koyucu, 6502 sayılı TKHK’da ürün sorumluluğuna yer vermedi. Böylece ülkemizde ürün sorumluluğuna ilişkin kanuni düzenleme ortadan kalktı.

Türk Hukuku’nda şuanda ürün sorumluluğu ile ilgili doğrudan bir düzenleme yoktur. Dünya’da her geçen gün önem kazanan ürün sorumluluğuna ilişkin ülkemizde doğrudan bir düzenleme olmaması bazı sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Bu sebeple Türkiye’de ürün sorumluluğu üzerine olan (de lege lata) ve olması gereken hukuka (de lege ferenda) dair düşünceler çalışmamızda ele alındı.

Anahtar Kelimeler: Ürün, Hatalı Ürün, Ürün Sorumluluğu, Üretici, Ayıp, İmalatçı, Direktif, Dağıtıcı.

ABSTRACT

Product Liability is a type of strict liability that gives right to claim compensation for damages caused by defected products. This type of strict liability is caused because of producing defected products. Defected product is not fulfilling the rightful safety expectations of user or consumer. Using or consuming defected products can cause death, injury and/or harm to other goods. Increasing defected products caused by mass production exposes the importance of product liability. Product liability regulated in Turkey for the first time in 2003 in the Code No. 4077 on Protection of Customer Code with amendment. With this amendment, consumers have the right to claim damages caused by defected products. However, the Code No. 4077 on the Protection of Consumer Code has been repealed by the Code No. 6502 Protection of Customer Code. The legislator, desires to regulate product liability in another code, did not include product liability in Code No: 6502 Protection of Customer Code. For these reasons, De Lege Lata Information and De Lege Ferenda Thoughts on Product Liability in Turkey is addressed in our study.

Keywords: Product, Defected Product, Product Liability, Producer, Defect, Manufacturer, Directive, Distributer.

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, aunal@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1019-1096

** Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi, av.kalkan@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7003-751X

I. GİRİŞ

Sanayinin gelişmesi piyasaya sürülen ürünlerin hemen hemen hepsinin seri üretimine neden olmuştur. Özellikle teknolojik gelişmeler, seri üretimin ön plana çıkmasında etkin rol oynamıştır. Seri üretimin modern dünyadaki bu egemenliği aynı zamanda hatalı ürünlerin üretilmesinde önemli bir sebep teşkil etmiştir. Hatalı ürünler ise, ürünleri kullananların veya tüketenlerin zarar görmelerine yol açmaktadır. Hatalı ürünler nedeniyle ortaya çıkan bu zararların tazmini için hukuki düzenleme yapma zorunluluğu doğmuştur. Bu sebeple gerek ulusal gerek uluslararası düzeyde düzenlemeler yapılmıştır.

Bir kimse kullanmış veya tüketmiş olduğu hatalı ürünler yönünden ölüm ve/veya yaralanma tehlikesi ile karşılaşabilir. Ayrıca hatalı ürünleri kullanan veya tüketen kimsenin başka malları da zarar görebilir. İşte ürün sorumluluğu, ürünü kullananların veya tüketenlerin bu şekilde doğabilecek zararlarını tazmin etmek için öngörülmüş bir hukukî kurumdur. Bu bağlamda, ürün, zarar, zarar gören ve sorumlu kişi kavramları, ürün sorumluluğu bakımından önem arz eder.

Ürün sorumluluğu, bir sorumluluk türüdür. Hukukî açıdan sorumluluk, çeşitli anlamlarda kullanılır. Doktrinde yaygın olarak sorumluluk, geniş anlamda sorumluluk ve dar anlamda sorumluluk olarak iki ana başlık altında incelenir. Geniş anlamda sorumluluk, hem sözleşme sorumluluğunu hem de sözleşme dışı sorumluluğu kapsar. Dar anlamda sorumluluk ise sadece sözleşme dışı sorumluluğu ifade eder. Dolayısıyla ürün sorumluluğunun bu kapsamda hangi sorumluluk türü içerisinde yer aldığı tespit edilmesi gerekir.

Bilim ve teknolojik gelişmelerin hızı göz önüne alındığında, ürün sorumluluğu vazgeçilemeyecek bir sorumluluktur. Zira günümüzde hatalı ürünlerin şahıs ve/veya malvarlığına vermiş olduğu zararlar her geçen gün artmaktadır. Dolayısıyla ürünü kullananların veya tüketenlerin bu konuda bir korumaya ihtiyacı vardır. Bu sebeple çalışmamızda, ürün sorumluluğu olan ve olması gereken hukuk olmak üzere iki ana başlık altında ele alınmıştır.

II. TÜRK HUKUKUNDA OLAN HUKUK BAKIMINDAN ÜRÜN SORUMLULUĞU

A. Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğunun Tarihî Gelişimi

1995 yılında yürürlüğe giren 4077 sayılı eTKHK, tüketiciyi korumada yetersiz kaldı¹. Bu sebeple 2003 yılında ilgili Kanunda, 4822 sayılı kanunla önemli değişiklikler ve eklemeler yapıldı. Bu kapsamda eTKHK m. 4'te, ayıplı maldan ve ayıplı hizmetten sorumluluk bir arada düzenlenirken; değişiklikle birlikte eTKHK m. 4'te ayıplı maldan sorumluluğa, eTKHK m. 4/a'da ise ayıplı

¹ **ASLAN**, İ. Yılmaz: 6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku, Bursa 2014, s. 60; **DERYAL**, Yahya: Tüketici Hukuku, Ankara 2004, s. 38.

hizmetten sorumluluğa yer verildi². Ayrıca eTKHK m. 4'te düzenlenen ayıplı maldan sorumluluk da, tüketici yararına daha kapsamlı bir şekilde genişletildi³. Yine bu maddeyle ürün sorumluluğu da, Türk Hukukunda ilk kez mevzuatta yerini aldı⁴. Böylece eTKHK m.4'te hem ayıplı maldan sorumluluk hem de ürün sorumluluğu düzenlenmiş oldu⁵.

6502 sayılı TKHK'nın 28/05/2014 tarihinde yürürlüğe girmesiyle, 4077 sayılı eTKHK mülga oldu⁶. Kanun koyucu bu yeni kanunda, tüketicilerin daha fazla koruması amacıyla önemli düzenlemelere yer verdi. Fakat ilgili Kanunda, ürün sorumluluğunu düzenlemedi⁷. Zira kanun koyucu, ürün sorumluluğunu özel bir kanunda düzenlemek istedi. Bu sebeple 29/03/2018 tarihinde Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Tasarısı (1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı), Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na (TBMM) sunuldu⁸. Fakat ilgili Tasarı kanunlaşmadan 24/06/2018 tarihinde 26. yasama dönemi sona erdi. 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı hükümsüz kaldı⁹. Dolayısıyla ülkemizde şuanda doğrudan ürün sorumluluğu ile ilgili herhangi bir kanun teklifi de bulunmamaktadır. Ancak ürün sorumluluğu ile ilgili yeni bir düzenleme yapılması kuvvetle muhtemeldir¹⁰. Bu düzenlemede de daha önce yasama döneminin sona ermesi sebebiyle hükümsüz kalan 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısının esas alınacağı beklenmektedir. Dolayısıyla çalışmamızda, 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı dikkate

² Buna değişikliğe bağlı olarak madde başlıkları da değiştirildi. Böylece eTKHK m. 4 ayıplı mal, eTKHK m. 4/a ise ayıplı hizmet başlığını aldı.

³ **DERYAL**, s. 38.

⁴ **ASLAN**, s. 60.

⁵ 2003 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından, eTKHK m. 4'e dayanarak 25137 sayılı Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik (AMNOZSHY) çıkarıldı. İlgili Yönetmelikle ayıplı malın neden olduğu zararlardan, o malın üreticisinin sorumluluğuna ilişkin usul ve esaslar düzenlendi.

⁶ Bkz. Resmi Gazete, T. 28 Kasım 2013, S. 28835.

⁷ 2012 yılında yayınlanan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağında, ürün sorumluluğu, ayıplı maldan sorumluluktan ayrı maddede düzenlendi. Ancak kanun koyucu ürün sorumluluğunu, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna almadı (**YILDIRIM**, Abdülkerim: *"Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının Bazı Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler"*, GÜHFD, C. 17, S. 1-2, Ankara 2013, s. 1033-1034).

⁸ Ticaret Bakanlığı (Ekonomi Bakanlığı) tarafından 2013 yılında Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Taslağı yayınlanmış ve taslağın çeşitli maddelerinde ürün sorumluluğu ele alınmıştı. Bu taslak 29/03/2018 tarihinde Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Tasarısı (1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı) olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunuldu.

⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 77. maddesinin ilk cümlesine göre *"Bir yasama döneminde sonuçlandırılmamış olan kanun teklifleri hükümsüz sayılır"*. İlgili düzenleme 16.10.2018 tarihli değişiklikten önce *"Bir yasama döneminde sonuçlandırılmamış olan kanun tasarı ve teklifleri hükümsüz sayılır"* şeklindeydi.

¹⁰ Ticaret Bakanlığının, ürün sorumluluğu konusunda çalışması vardır (Erişim Tarihi: 08/03/2019) (<https://www.ticaret.gov.tr/haberler/urun-guvenligi-ve-denetiminde-yeni-donem>)

alınmıştır. Keza Avrupa Birliği adayı Türkiye Cumhuriyeti, hukuk normlarını Avrupa Birliği düzenlemeleriyle uyumlaştırmaktadır¹¹. Bu sebeple Avrupa Birliği Konseyinin 85/374 sayılı Hatalı Ürünlerden Dolayı Sorumluluğa İlişkin Üye Ülkelerin İdari ve Hukuki Düzenlemelerinin Uyumlaştırılmasına Dair Direktifi¹² (AB'nin 85/374 sayılı Direktifi) de, çalışmamızda ele alınmıştır.

B. Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğunun Hukukî Dayanağı

4077 sayılı eTKHK döneminde ayıplı maldan sorumluluk ile ürün sorumluluğunun bir arada düzenlenmiş olması¹³, doktrinde ürün sorumluluğunun kanunî dayanağının olup olmadığı tartışmalarına yol açmıştır¹⁴. Zira eTKHK m. 4'te, ayıplı maldan sorumluluk bütün yönleriyle düzenledi. Fakat ürün sorumluluğu, ayıplı maldan sorumluluğun şekli şartları ile tüketicinin seçimlik haklarının yer aldığı eTKHK m. 4/2'ye sıkıştırılmıştır¹⁵. İşte eTKHK m. 4'teki bu düzenleme şekli, doktrinde ayıplı maldan sorumluluğun yanında ürün sorumluluğunun da ele alınıp alınmadığı tartışmasına neden olmuştur.

Doktrinde bu konuda temelde iki farklı görüş vardı. Bir görüş, eTKHK m. 4'teki asıl düzenlemenin ayıplı maldan sorumluluk olduğunu ileri sürmüştü¹⁶.

¹¹ **KIRCA**, Çiğdem: Ürün Sorumluluğu, Ankara 2007, s. 71.

¹² "Hatalı ürünün sebep olduğu zararlardan dolayı sorumluluğu düzenlemek ve bu konuda üye ülkelerin iç hukuklarını uyumlaştırmak amacıyla Avrupa Birliği Konseyi, 85/374 Sayılı Hatalı Ürünlerden Dolayı Sorumluluğa İlişkin Üye Ülkelerin İdari ve Hukuki Düzenlemelerinin Uyumlaştırılmasına Dair Yönergeyi kabul etmiştir. Yönerge 25.07.1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir" (**ÇINAR**, Ömer: "Avrupa Konseyinin 25.07.1985 Tarihli ve 85/374 sayılı Yönergesi ve Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Ayıp Kavramı", İTÜSD, C. 9, S. 18, İstanbul 2010, s. 136; **TARMAN**, Zeynep Derya: "Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğuna Genel Bir Bakış", İÜHF, C. 56, S.2, İstanbul 2007, s. 230).

¹³ Anayasanın 172. maddesine göre "Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder". İlgili hüküm eTKHK m.4'de yer alan ayıplı maldan sorumluluk ile ürün sorumluluğunun Anayasaya ilişkin temelini oluşturur (**ASLAN**, s. 63).

¹⁴ **KIRCA**, s. 76; **HAVUTÇU**, Ayşe: İmalatçının Sorumluluğu Ankara 2005, s.19; **ÇINAR**, s. 149; **TARMAN**, s. 309; **CANPOLAT**, Önder: "Üretici ve Sorumluluğu", ABD, S. 2, Ankara 2013, s. 383.

¹⁵ eTKHK m.4/2: "Tüketici, malın teslimi tarihinden itibaren otuz gün içerisinde ayıbı satıcıya bildirmekle yükümlüdür. Tüketici bu durumda, bedel iadesini de içeren sözleşmeden dönme, malın ayıpsız misliyle değiştirilmesi veya ayıp oranında bedel indirimi ya da ücretsiz onarım isteme haklarına sahiptir. Satıcı, tüketicinin tercih ettiği bu talebi yerine getirmekle yükümlüdür. Tüketici bu seçimlik haklarından biri ile birlikte ayıplı malın neden olduğu ölüm ve/veya yaralanmaya yol açan ve/veya kullanımdaki diğer mallarda zarara neden olan hallerde imalatçı-üreticiden tazminat isteme hakkına da sahiptir".

¹⁶ **ZEVKİLİLER**, Aydın/**AYDOĞDU**, Murat: Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara 2006, s. 89-90; eTKHK m. 4/2 c. 4'te yer alan "Tüketici bu seçimlik haklarından biri ile birlikte ayıplı malın neden olduğu ölüm ve/veya yaralanmaya yol açan ve/veya kullanımdaki diğer mallarda zarara neden olan hallerde imalatçı-üreticiden tazminat isteme hakkına da

Başka bir deyişle bu görüş, üreticinin sorumluluğunun ayıplı maldan sorumluluktan bağımsız olarak düzenlenmediği savunmuştu¹⁷. Dolayısıyla bu görüş bakımından üreticinin sorumluluğu, ancak ayıplı maldan doğan sorumluluğun şartlarının gerçekleşmesi halinde mümkün olmuştu¹⁸. Diğer görüş ise, eTKHK m. 4'te ürün sorumluluğunun bağımsız bir sorumluluk türü olarak ele alındığını ileri sürmüştü¹⁹. Bu görüşü savunanların en önemli dayanağı, 4077 sayılı eTKHK'nın gerekçesi olmuştu. Zira ilgili gerekçede, AB'nin 85/374 sayılı Direktifinin esas alınarak düzenlendiği belirtilmişti. Bu Direktifte, ürün sorumluluğu ele alınmıştır. Dolayısıyla bu görüş bakımından kanunun lâfzı yanında özü de göz önünde bulundurulduğunda, kanun koyucunun ürün sorumluluğunu düzenlemek istediği ortaya çıkmıştı. Ayrıca bu görüş, gerek ilgili Direktifte gerek eTKHK m. 4'te yer alan ürün sorumluluğunun ürünün haklı güvenlik beklentilerini karşılamaması esası üzerine kurulduğunu savunmuştu²⁰. Bu sebeplerle ikinci görüş, eTKHK m.4'te ürün sorumluluğunun ayıplı maldan sorumluluktan bağımsız olarak düzenlendiğini ileri sürmüştü²¹. Ürün sorumluluğunu düzenleme kapsamına almayan 6502 sayılı TKHK'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte doktrindeki bu tartışmaların da bir anlamı kalmadı.

Bununla birlikte 6502 sayılı TKHK'da ürün sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme yer almasa da; 4077 sayılı eTKHK'na dayalı olarak çıkarılmış olan "Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmeliğin"²² (25137 sayılı AMNOZSHY'nin) halen yürürlükte olup olmadığı hususu tartışma konusu edilmiştir. Doktrinde bir kısım yazarlar, 6502 sayılı TKHK'nın geçiş

sahiptir" cümlesi, üreticinin bağımsız sorumluluğuna sebep olacak bir düzenleme değildir (HAVUTÇU, İmalatçı, s. 117-118).

¹⁷ eTKHK m. 4'te asıl düzenleme konusu ayıplı maldan sorumluluktur. Dolayısıyla üreticinin sorumluluğu bu borçtan bağımsız olarak düzenlenmemiştir. Üreticinin sorumluluğu ancak ayıplı maldan doğan sorumluluğun şartlarının gerçekleşmesi halinde mümkün olabilir. Keza ayıplı malın ölüm ve/veya yaralanmaya yol açtığı ve/veya kullanımdaki diğer mallarda zarara neden olduğu hallerde imalatçı-üreticiden tazminat isteme hakkı, üreticinin bağımsız sorumluluğu için yeterli değildir. Bu sebeple üreticinin sorumluluğu ancak ayıplı maldan doğan sorumluluğun şartlarının gerçekleşmesi halinde mümkün olabilir (HAVUTÇU, İmalatçı, s. 117-118).

¹⁸ ZEVKLİLER/AYDOĞDU, s. 125.

¹⁹ KIRCA, s. 85; TARMAN, s. 309; ÇINAR, s. 136; AKÇAL, Mehmet: "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde İlâç Üreticisinin Hukukî Sorumluluğu", ABD, S. 3, Ankara 2012, s. 256.

²⁰ ÇINAR, s. 142.

²¹ Kanun koyucu eTKHK m. 4'te ayıplı maldan sorumluluktan farklı bir hukuki kurum olan ürün sorumluluğunu düzenlemiştir. Bu görüşümüzü destekleyen birçok sebep bulunmaktadır. Bunlar kanunun amacı, ayıplı takip eden zararlar, ayıp kavramı, kanunun lafzı ve sistematigi, kusursuz sorumluluk, müteselsilen sorumluluk, zamanaşımı olarak sıralanabilir. Bütün bu durumlar birlikte ele alındığında ürün sorumluluğunun eTKHK'da ayrı bir sorumluluk olarak ele alındığı ortaya çıkar (KIRCA, s. 85-86).

²² Bkz. Resmî Gazete, T. 13 Haziran 2003, S. 25137.

hükümlerinin m. 1 / b. 3 gereği 25137 sayılı AMNOZSHY'nin yürürlükte olduğunu ileri sürmüştür²³. Buna dayanak olarak da ilgili bentteki, “*Bu kanunda öngörülen yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar, bu kanunla yürürlükten kaldırılan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna dayanılarak çıkartılan yönetmelik ve diğer mevzuatın, bu kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır*”. hükmünü göstermişlerdir. Kanaatimizce 25137 sayılı AMNOZSHY, yürürlükte değildir. Zira 6502 sayılı TKHK'nın geçiş hükümlerinin m. 1 / b. 3 yer alan düzenleme, 6502 sayılı TKHK'da öngörülen yönetmelikleri kapsar. Oysaki 6502 sayılı TKHK'da, 25137 sayılı AMNOZSHY öngörülmemiştir. Bu durumu, TKHK m. 84/2'de desteklemektedir. Zira ilgili fıkraya göre “*Bu Kanunda öngörülen yönetmelikler, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde Bakanlık tarafından çıkarılır*”. Bu fıkra gereği 6502 sayılı TKHK'da öngörülen yönetmelikler, Kanunun yürürlük tarihinden itibaren altı ay içinde çıkarılmıştır. Fakat bu süre zarfında ilgili Bakanlık tarafından 25137 sayılı AMNOZSHY'yi kapsar bir yönetmelik çıkarılmamıştır. Ayrıca AMNOZSHY m.3'e göre “*Bu yönetmelik, 23/2/1995 tarihli ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 4822 sayılı Kanunla değişik 4 üncü maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır*”. Fakat 4077 sayılı eTKHK m. 4 mülga olmuştur. Böylece 25137 sayılı AMNOZSHY'nin kanuni dayanağını da ortadan kalkmıştır. Yine ürün sorumluluğu, kusursuz sorumluluk türüdür. Yani bir kimsenin kusursuz sorumluluğuna hükmedebilmek için buna cevaz veren bir kanun hükmüne ihtiyaç vardır²⁴. Dolayısıyla ürün sorumluluğunun bir yönetmelikle kusursuz sorumluluk türü olarak düzenlenmesi mümkün değildir. Bu sebeplerle 25137 sayılı AMNOZSHY'nin yürürlükte olmadığı kanaatindeyiz.

C. Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğunun Hukukî Niteliği

Sorumluluk hukuku, hem sözleşme sorumluluğunu hem de sözleşme dışı sorumluluğunu kapsar²⁵. Bu iki sorumluluk türünün ortak amacı zararın

²³ **ÖZEL**, Çağlar: Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara 2014, s. 120; **GÜMÜŞ**, Alper: 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, İstanbul 2014, s. 109; **ASLAN**, s. 213.

²⁴ **AKINCI**, Şahin: Borçlar Hukuku Bilgisi, 9. Baskı, Konya 2016, s. 155; **ÇINAR**, s. 149.

²⁵ Dar ve teknik anlamda sorumluluk, bir borç kaynağıdır. Bu anlamda sorumluluk, bir kimsenin görmüş olduğu zararı bir başka kişiye yansıtır. Dolayısıyla zarar görenin, zararını zarar verenden talep etme hakkı tanıyan bütün hukuk kuralları da sorumluluk hukukunu oluşturur. Doktrinde sorumluluk hukuku, tazminat hukuku olarak da adlandırılır (**DESCHEAUX**, Henri/**TERCIER**, Pierre: ‘Çeviren: **ÖZDEMİR**, Salim: Sorumluluk Hukuku, Ankara 1983, s. 1; **TANDOĞAN**, Haluk: Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Ankara 1981, s. 1; **ANTALYA**, Gökhan: “Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler”, MÜHFD, C. 14, S. 4, İstanbul 2006, s. 66; **EREN**, Fikret: Borçlar Genel Hükümler, 22. Baskı, Ankara 2017, s. 510; **TANDOĞAN**, Haluk, Mes’uliyet Hukuku, İstanbul 2010, s. 5-6; **OĞUZMAN**, M. Kemal/**ÖZ**, M. Turgut: Borçlar Hukuku, C. 2, İstanbul 2012, s. 1; **KILIÇOĞLU**, Mustafa: Tazminat Hukuku, Ankara 2016, s. 1vd.; **NARTER**, Sami: Kusursuz Sorumluluk, Haksız Fiil Sorumluluğu, Tazminat Hukuku, Ankara 2016, s. 1; **GÖKCAN**, Hasan Tahsin: Haksız Fiil Sorumluluğu

giderilmesidir. Fakat bu sorumluluk türleri, farklı hukuki sebeplere dayalı olarak ortaya çıkar²⁶. Ürün sorumluluğunun hukukî niteliğinin tespiti bakımından, bu sorumluluk türlerinin ayrı ayrı incelenmesi gerekir.

Bir hukukî işlemde (özellikle sözleşmeden) doğan borç, hukuki işleme uygun olarak borçlu tarafından ifa edilir. Aksi takdirde borçlu sorumlu olur. İşte borçlunun bu sorumluluğu, sözleşme sorumluluğudur²⁷. Başka bir deyişle, sözleşmeden doğan borcunu hiç veya gereği gibi ifa etmeyen borçlu, alacaklının zararını tazmin etmek zorundadır. Bu bağlamda, borçlunun meydana gelen zararı tazmin etme yükümlülüğü sözleşmeye dayanır. Zira zarar meydana gelmeden önce sözleşmenin tarafları, borçlunun sorumluluğunu öngörmüşlerdir. Dolayısıyla ürün sorumluluğu, sözleşme sorumluluğu değildir. Zira üretici ile ürünü kullanan veya tüketen arasında bir hukuki işlem (sözleşme) bulunmamaktadır. Bu sebeple ürün sorumluluğu, sözleşme sorumluluğu olarak nitelendirilemez. Meğer ki, üretici aynı zamanda satıcı sıfatına sahip olsun.

Sözleşme dışı sorumluluk, zararın doğmasına bağlı olarak zarar verenin sorumlu tutulduğu bir sorumluluk halidir²⁸. Fakat sözleşme sorumluluğundan farklı olarak sözleşme dışı sorumlulukta, zararlı sonucun gerçekleşmesinden önce zarar veren ile zarar gören arasında hukukî bir ilişki bulunmaz²⁹. Sözleşme dışı sorumluluk genel ödevin ihlal edilmesi esasına dayanır³⁰. İşte

ve Tazminat Hukuku, Ankara 2016, s.1; **DEMİRCİOĞLU**, Huriye Reyhan: “Sorumluluk Hukukunun İkili Yapısının Aşılması Çabalarının Ürünleri Olarak Culpa In Contrahendo ve Güven Sorumlulukları”, STHS, Ankara 2009, s. 223).

²⁶ Sorumluluk sebepleri, zararı bir başka kişiye yansıtılmasını haklı gösteren sebeplerdir. Kanun, kusur, sözleşme vb. haller sorumluluk sebeplerine örnek olarak gösterilebilir (**DESCHEAUX/TERCIER**, s. 4-5; **TANDOĞAN**, Mes’uliyet, s. 8; **DEUTSCH**, Erwin: ‘Çeviren; **ERTAŞ**, Şeref: “Sorumluluk Hukukunun Temel İlkeleri: Temyiz Kudreti, Hukuka Aykırılık, Kusur ve Tehlike Sorumluluğu”, DEÜHFD, C. 2, S. 2, İzmir 1981, s. 245-246).

²⁷ Sözleşmeden doğan borcun, hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi, sözleşme sorumluluğunun doğumuna yol açar (ÖZTAN, Bilge: İmalatçının Sorumluluğu, Ankara 1982, s. 73; **SEROZAN**, Rona: “Haksız Fiil ve Haksız Zenginleşme Sorumluluklarının Açıklarını Sözleşme Sorumluluğu ile Kapatma Eğilimi”, Yavuz Alangoya Armağan, İstanbul 2007, s. 715-16; **EREN**, s. 531; **KIRCA**, s. 19). Alacaklının bir kimse karşısında bulunduğu tehlikeyi kendi üzerine alan borçlunun sorumluluğu da bir sözleşme sorumluluğudur (**KARAYALÇIN**, Yaşar: “İsviçre Hukukunda Mütessesil Sorumluluk Konusunda Tartışmalar ve Yasal Gelişmeler”, ABD, S. 4, Ankara 2007, s. 109).

²⁸ **TANDOĞAN**, Sözleşme Dışı Sorumluluk, s. 35; **EREN**, s. 531; **TİFTİK**, Mustafa: Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı, Ankara 1994, s. 33vd.; **ÖZEL**, Çağlar: “Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler”, AÜHFD, C.50, S.4, Ankara 2001, s. 82; **ATAMER**, Yeşim: Haksız Fiillerden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması, İstanbul 1996, s. 6-7.

²⁹ Sözleşme dışı sorumlulukta zararın meydana gelmesiyle taraflar arasında hukuki bir ilişki doğar (**TANDOĞAN**, Sözleşme Dışı Sorumluluk, s. 1-3; **ATAMER**, Haksız Fiil, s. 1).

³⁰ **KANETİ**, Selim: Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru, İstanbul 2007, s. 1vd.; **ÖZTAN**, s.

ürün sorumluluğu da, bir sözleşme dışı sorumluluktur³¹. Zira üretici, hatalı ürün üretmesi sonucu genel ödevini ihlal eder.

Sözleşme dışı sorumluluk, kendi içerisinde kusur sorumluluğu ve kusursuz sorumluluk üzere ikiye ayrılır. Kusur sorumluluğu, TBK m. 49/1'de genel bir ifadeyle "*Kusurlu ve hukuka aykırı bir fille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür*" şeklinde ele alınmıştır. İlgili fıkra gereği hukuka aykırılık, kusur, fiil, zarar ve illiyet bağı şartlarının varlığı halinde kusur sorumluluğundan bahsedilir³². Kusursuz sorumluluk ise, kusur şartı aranmadan zarar ile zarar verici fiil arasında illiyet bağının yeterli olduğu bir sorumluluk türüdür³³. Bu sorumluluk türü hakkaniyet, özen ve tehlike sorumluluğu üzere üçe ayrılır³⁴.

Günümüzde doktrinde ürün sorumluluğu kusursuz sorumluluk olarak kabul edilmektedir³⁵. Ancak buradaki kusursuz sorumluluğun özen sorumluluğu mu tehlike sorumluluğu mu olduğu noktasında doktrinde görüş ayrılıkları vardır. Bir görüş, üründe mevcut olan potansiyel tehlikenin ortaya çıkması sonucu zarar meydana geldiğini ve bu zararın doğumunun da üreticinin kusursuz sorumlu olduğunu ileri sürmektedir³⁶. Bu görüşe göre objektif özen yükümlülüğünün ihlâl edilip edilmediği ya da ürünün hatalı olup olmadığı önem arz etmez. Dolayısıyla bu görüş, ürün sorumluluğunun tehlike sorumluluğu olduğunu

73vd.; **EREN**, s. 531; **GÖNENÇ**, Fulya İçin: "*Haksız Fiil Sorumluluğu'nun Tarihsel Gelişimi*", MÜHFAD, C. 14, S. 4, İstanbul 2008, s.16.

³¹ **ÖZTAN**, Bilge: İmalatçının Sorumluluğu, Ankara 1982, s. 281 vd.; **KIRCA**, s. 85 vd.; **HAVUTÇU**, İmalatçı, s. 93 vd.; **ÇINAR**, s. 150; **KULAKLI**, Emrah: Ürün Sorumluluğu ve Ayıp Kavramı, İstanbul 2012, s. 23 vd.

³² Hukuka aykırı fiil işleyen kişilerin hukuk düzenince kabul edilmeyen zihin ve davranış içerisinde bulunması kusur olarak ifade edilir (**EREN**, s. 569; **YAVUZ**, s. 31; **KANETİ**, s. 15 vd; **TİFTİK**, Akit Dışı, s. 34).

³³ **TANDOĞAN**, Sözleşme Dışı Sorumluluk, s. 7; **EREN**, s. 495; **YAVUZ**, s. 35; **TAHİROĞLU**, Bülent: "*Kusursuz Sorumluluk Halleri ve Modern Hukuka Etkisi*", MÜHFAD, C. 14, S. 4, İstanbul 2008, s. 162; **GÖNENÇ**, s. 25-26; **POLAT**, Alperen: Sorumluluk Hukukunda Rıza, İstanbul 2019, 72.

³⁴ Hakkaniyet sorumluluğu, kusursuz sorumluluğun doğmasına sebep olan ve doğmasında etkin rol oynayan hakkaniyet fikrine dayanır (**EREN**, s. 529-530; **TAHİROĞLU**, s. 168). Özen sorumluluğu, objektif özen yükümlülüğüne aykırı bir fiil sonucu ortaya çıkar. Başka bir deyişle, özen sorumluluğu, dikkat ve gözetim ödevinin ihlal edilmesi esasına dayanır (**EREN**, s. 519; **YAVUZ**, s. 40-41; **TAHİROĞLU**, s. 168). Tehlike sorumluluğu, başkaları için tehlikeli bir durum oluşturan kimsenin meydana gelen zararı giderme esasına dayanır. Bu sorumluluğun doğması için ne kusur ne de objektif özen ödevinin ihlali gerekir. Başka bir deyişle, tehlike sorumluluğunun doğması için tehlike arz eden fiil ile zarar arasında illiyet bağının olması yeterlidir (**TANDOĞAN**, Sözleşme Dışı Sorumluluk, s. 5; **YAVUZ**, s. 38; **TAHİROĞLU**, s. 163vd.).

³⁵ **TANDOĞAN**, Sözleşme Dışı Sorumluluk, s. 43; **ATABEK**, Reşat: "*Yapıcının Sorumluluğu*", BATİDER, C. X, S. 1, Ankara 1979, s. 174-175; **SEROZAN**, "*Tüketiciyi Koruma Kanunu Değişikliğinin Artıları ve Eksileri*", İÜHFMD, C. 61, S. 1-2, İstanbul 2003, s. 348; **KIRCA**, s. 121; **ASLAN**, s. 213; **HAVUTÇU**, İmalatçı, s. 129vd., **KULAKLI**, s. 23 vd.

³⁶ **ÖZTAN**, s. 283; **TANDOĞAN**, Sözleşme Dışı Sorumluluk, s. 43.

savunur³⁷. Diğer görüş ise, üreticinin, ürünü hatalı olarak üretmesi sebebiyle objektif özen yükümlülüğünü ihlâl ettiğini³⁸ ve bunun da özen sorumluluğunun kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür³⁹.

Bizimde katıldığımız ikinci görüşe göre ürün sorumluluğu, bir özen sorumluluğu türüdür. Zira üretici, kullanan veya tüketen kişinin haklı güvenlik beklentisini karşılayacak bir ürünü piyasaya sürmekle yükümlüdür⁴⁰. İşte bu yükümlülük, objektif özen yükümlülüğüdür⁴¹. Üreticinin objektif özen yükümlülüğüne aykırı fiili, kusursuz (özen) sorumluluğunu doğurur. Oysa tehlike sorumluluğu, önemli derecede tehlike arz eden işletmenin faaliyetlerinden doğan bir sorumluluktur (TBK m. 71). Tehlike sorumluluğu doğrudan işletme faaliyetlerinden doğan sorumluluğa ilişkindir⁴². Bu sebeple piyasaya sürülen ürün, bu kapsamda değerlendirilemez⁴³. Keza ürün sorumluluğu kapsamında, üretilen ürünlerin tümünün tehlike arz ettiğinden de bahsedilemez⁴⁴. Ayrıca kanun koyucu, bazı olguları özel bir kanun veya bir kanun maddesiyle tehlike sorumluluğuna bağlamıştır⁴⁵. Bu olgular, işletme, tesis veya faaliyet dalıdır⁴⁶. Türk hukukunda ürün veya ürün faaliyetlerini tehlike kaynağı olarak düzenleyen bir kanun hükmü yoktur. Yine AB'nin 85/374 sayılı Direktifinde de ürün veya ürün faaliyetleri tipik tehlike kaynağı olarak görülmemiştir⁴⁷.

Diğer yandan ürün sorumluluğunun özen sorumluluğundaki yeri de, belirlenmelidir. Zira Türk Hukuku'nda özen sorumluluğu, kurtuluş kanıtı getirilen özen sorumluluğu ve kurtuluş kanıtı getirilemeyen özen sorumluluğu olmak üzere ikiye ayrılır⁴⁸. Kurtuluş kanıtı getirilen özen sorumluluğu hallerinde

³⁷ ÖZTAN, s. 283.

³⁸ KAPLAN, İbrahim: İmalatçının Sorumluluğu, BATİDER, C. XIII, S. I, Ankara 1985, s. 140; KIRCA, s. 121; KULAKLI, s. 24.

³⁹ ATABEK, Reşat: "Yapıcının Sorumluluğu", BATİDER, C. X, S. I, Ankara 1979, s. 174-175; SEROZAN, Tüketici, s. 348; KIRCA, s. 121; HAVUTÇU, İmalatçı, s. 129vd., KULAKLI, s. 23 vd.

⁴⁰ İNAL, Tamer: Tıp ve İlaç Sektöründe Ürün Güvenliği, Tüketici Hukuku ve Uygulamaları, Ankara 2016, s. 353-354; CANPOLAT, s. 372; KULAKLI, s. 57.

⁴¹ EREN, s. 519; YAVUZ, s. 40-41; TAHİROĞLU, s. 168.

⁴² YAVUZ, s. 43.

⁴³ Aksi görüş: "Olması gereken hukuk bakımından, ilaç üreticisinin tehlike sorumluluğu esaslarına göre sorumlu tutulduğu bir İlaç Kanunu'nun yapılması gerekmektedir. Ancak böyle bir düzenleme yapıncaya kadar TBK md.71 bağlamında ilaç üreticisini tehlike sorumluluğu esaslarına göre sorumlu tutmanın doğru olacağı kanaatindeyiz" (DEMİR, Mehmet: "İlaç Kullanımı Sonucunda Doğan Zararlardan İlaç Üreticisinin, Eczacının ve Hekimin Sorumluluğu", TBBD, Ankara 2010, s. 116; DALCI, Nurcihan: "TBK Md.71 Bağlamında İlaç Üreticisinin Tehlike Sorumluluğu", TBBD, S. 114, Ankara 2014, s. 58).

⁴⁴ KIRCA, s. 122.

⁴⁵ YAVUZ, s. 43.

⁴⁶ EREN, s. 519; YAVUZ, s. 43.

⁴⁷ HAVUTÇU, İmalatçı, s. 99.

⁴⁸ EREN, s. 617; YAVUZ, s. 42; YILMAZ, Süleyman: "Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluklarına İlişkin Yeni Hükümler", AÜHFD, C. 59, S. 3, Ankara 2010, s. 557.

sorumlu kişi, objektif özen yükümlülüğüne aykırı bir fiilin olmadığını ispat ederse, sorumluluktan kurtulur⁴⁹. Fakat kurtuluş kanıtı getirilemeyen özen sorumluluğu hallerinde sorumlu kişi bakımından böyle bir kurtuluş imkânı tanımamıştır⁵⁰. Meğer ki, illiyet bağı kesen haller olsun. Kanaatimizce ürün sorumluluğu, kurtuluş kanıtı getirilemeyen bir özen sorumluluğudur. Zira ürün sorumluluğunda, üretici objektif özen yükümlülüğüne aykırı bir fiilin olmadığını ispat etse de, sorumludur. Başka bir deyişle, üretici hatalı ürünün piyasaya sürüldüğünden haberi olmadığını, ürünün üretilmesini uzman kişilere bıraktığını, teknik açıdan bir dikkat ve özeni gösterdiğini veya yetkili mercilerden gerekli izinlerin alındığını ileri sürerek sorumluluktan kurtulamaz⁵¹. Keza AB'nin 85/374 sayılı Direktifinde, üretici bakımından öngörülen kurtuluş kanıtları da, ürün sorumluluğunun niteliğini kurtuluş kanıtı getirilen özen sorumluluğu yapmaz. Zira ilgili Direktifte üreticinin kurtuluş kanıtı getirebildiği haller tahdididir. Bu kurtuluş kanıtları dışında, üretici sorumluluktan kurtulamaz. Bu bağlamda ise, ürün sorumluluğu, tehlike sorumluluğuna yaklaşmaktadır.

D. Türk Hukukunda Terminoloji Bakımından Hatalı Ürün Kavramı

Ayıp kavramı, Türk Hukuku'nda hem ayıplı maldan sorumluluk hem de ürün sorumluluğu için kullanılmıştır. Özellikle daha öncede belirtildiği üzere, bu iki hukuki kurum eTKHK m. 4'te düzenlenmişti⁵². İlgili düzenlemede bu iki sorumluluğun temel hareket noktası, ayıp kavramı olmuştur. Hatta ilgili maddeye dayanılarak ürün sorumluluğunun esaslarını düzenlemek üzere, Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik çıkarılmıştı. Yönetmeliğin isminden de anlaşıldığı üzere ayıp kavramı, ürün sorumluluğu için de merkez bir kavram olmuştur. Gerek 4077 sayılı eTKHK öncesi gerek sonrası ayıplı maldan sorumluluk dışında ürün sorumluluğu için de ayıp teriminin kullanılması doktrinde tartışmaya yol açmıştır⁵³. Bu tartışmanın temel sebebi ise, AB'nin 85/374 sayılı Direktifinde yer alan “*fehler*” kelimesinin farklı şekillerde tercüme edilmesidir⁵⁴. Bu bağlamda doktrinde ürün sorumluluğunun niteliğini yansıtan kavram için, “*ayıp*”⁵⁵,

⁴⁹ YAVUZ, s. 42; YILMAZ, s. 557.

⁵⁰ EREN, s. 519; ANTALYA, s. 71.

⁵¹ Aynı yönde: KIRCA, s. 124.

⁵² Detaylı Bilgi İçin Bkz. B. IV, A.

⁵³ ÖZTAN, s. 25; ÖZSUNAY, Ergun: “*Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk Yapıcının Sorumluluğu*”, BATİDER, C. X, S. I, Ankara 1979, s.108; KAPLAN, s. 138-140; SEROZAN, Tüketici, s. 347-348; ÖZEL, Çağlar: “*Tüketicinin Korunması Açısından Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk Kapsamında Yapımcının Sorumluluğu Sorunu*”, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 800; ASLAN, s. 220; HAVUTÇU, İmalatçı, s. 71vd.; KIRCA, s. 129; ERLÜLE, Fulya: “*Yapımcının Sorumluluğu*”, MÜHFAD, C. 14, S. 4, İstanbul 2008, s. 319 vd.

⁵⁴ KIRCA, s. 128.

⁵⁵ ÖZTAN, s. 25; SEROZAN, Tüketici, s. 347-348; KIRCA, s. 129; AYDOS, Oğuz Sadık: “*Ürün*

“bozuk⁵⁶”, “hatalı⁵⁷” ve “güvenli olmayan⁵⁸” kelimeleri kullanılmıştır. Fakat doktrinde ürün sorumluluğunun niteliğini yansıtan kavram için farklı kelimeler kullanılmış olsa da, bu farklılık temelde iki esasa dayanmaktadır. Bunlardan biri, ayıp kavramının hem ürün sorumluluğunu hem de ayıplı maldan doğan sorumluluğu kapsayacak şekilde kullanılabilmesi⁵⁹; diğeri ise ürün sorumluluğu için “ayıp” farklı kavramdan başka bir kavramın da tercih edilmesidir⁶⁰.

Kanaatimizce de, ayıplı maldan sorumluluk ve ürün sorumluluğu için ayıp teriminin ortak bir kavram olarak kullanılması yerinde olmaz. Zira hukukî kurumlar için kullanılacak kavramların, yanlış anlaşılmalara yol açmaması

Sorumluluğu Risk Kontrolü”, GÜHFD, C. XVII, S.1-2, Ankara 2013, s. 1786 vd.; **TİRYAKİ**, Betül: “Avrupa Konseyi’nin 25.7.1985 Tarihli Direktifi’ne Göre Üreticinin Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı İle Mukayesesi”, AÜHFD, C. 55, S. 2, Ankara 2006, s. 233; **ERLÜLE**, Fulya: “Tüketim Mallarının Satımı Sözleşmesi ve Bu Mallara İlişkin Olarak Verilen Garantiler Hakkında Yönerge”, Necip Kocayusufpaşaoğlu’na Armağan, Ankara 2004, s. 420vd.

⁵⁶ “Direktifte, bozuk ürünlerin neden oldukları zararlardan dolayı üreticinin sorumluluğunu, bir kusursuz sorumluluk ‘tehlike sorumluluğu, strict liability, Gefaehrdungshaftung’ durumu olarak düzenlemiştir. Bu hukuk kurumunu ifade etmek üzere hatalı ürün yerine, ayıplı ya da bozuk ürün deyimini kullanılmalıdır” (ÖZSUNAY, Ergun: 2. Tüketici Hukuku Sempozyumu Ses Çözümleri ve Makaleleri, Ankara 2013, s. 491; ÖZEL, Yapıcının Sorumluluğu, s. 804).

⁵⁷ **KAPLAN**, s. 138-140; **HAVUTÇU**, İmalatçı, s. 71vd.; **ASLAN**, s. 220; **GÜNERGÖK**, Özcan: “Üreticinin Sorumluluğu Çerçevesinde Üreticinin Ürün Gözleme Yükümlülüğü”, EÜHFD, C. XII, S. 3-4, Erzincan 2008, s. 314 vd.

⁵⁸ **CANPOLAT**, s. 372; “Ayıp kavramı ile ilgili olarak, bugün yabancı hukukların çoğunda, hukuk öğretimimize halen yabancı olan, uygunluk ayıbı ve güvenlik ayıbı şeklinde bir ayırımın yerleşmiş olduğu görülmektedir. Uygunluk ayıbı, satım sözleşmesi gibi sözleşmesel ilişkinin bulunduğu durumlarda söz konusu olmakta ve sözleşmenin âkidinin haklı beklentisine uygun olarak ifa edilmediğini göstermektedir. Diğer taraftan güvenlik ayıbı ise, ürünün kullanıcıların güvenliği, yani hayatı, vücut bütünlüğü veya malları açısından tehlikeli olmasıdır”(KARAMAN, Tuba: “Üreticinin Sorumluluğu”, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Ankara 2009, s. 305).

⁵⁹ “AB’nin 85/374 sayılı Direktifinde kullanılan “fehler” kelimesi hem ayıplı maldan sorumluluğu hem de ürün sorumluluğunu kapsayan bir anlamda kullanılmaktadır. “Fehler” kavramı üründen beklenen haklı güvenliğin karşılanmamasını da kapsayan üst bir başlıktır. Bu sebeple “fehler” ayıp, bozukluk ve hata vb. anlamlarına da gelebilmektedir. Kanun koyucu, bu kelimeyi çevirirken “ayıp” terimini kullanmayı tercih etmiştir. Dolayısıyla kanun koyucunun düzenleme şeklini dikkate alarak “ayıp” kavramının hem ürün sorumluluğundaki haklı güvenliğin beklentisini hem de ayıplı maldan sorumluluk hükümlerini kapsar şekilde anlaşılması gerekmektedir” (ÖZTAN, s. 25; SEROZAN, Tüketici, s. 347-348; KIRCA, s. 129; **ERLÜLE**, Fulya: Avrupa Topluluğu Konsey Yönergesi Çerçevesinde Yapıcının Sorumluluğu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2002, s. 420-421)

⁶⁰ “Mukayeseli hukuka bakıldığında, üreticinin sorumluluğu alanında ürünün güvenli olmaması olgusunun, ayıp ‘mangel’ terimi yerine, yaygın birimde, hata ‘fehler’ terimi tercih edilmektedir. Hata terimi irade sakatlığı hallerinden birini çağırıtırsa da, bu terim, üründeki bir bozukluğu ifadede hukukumuzda da yadırganan bir terim değildir. bu nedenle üründeki eksikliği ifadede hatalı terimi kullanılmalıdır” (**KAPLAN**, s. 138-140; **HAVUTÇU**, İmalatçı, s. 71vd.; **ASLAN**, s. 220; **GÜNERGÖK**, s. 314 vd.).

gerekir. Dolayısıyla tercih edilecek kavram, sadece amaçlanan hukukî kurumu kapsayacak bir şekilde ele alınması doğru olacaktır. Ayıp, bir malda vaad edilen veya dürüstlük kuralına göre beklenen vasıflarda eksiklikler⁶¹. Bu kavram geçmişten günümüze kadar ayıplı maldan sorumluluk için kullanılmış ve onunla özdeşleşmiştir. Dolayısıyla üründeki haklı güvenlik eksikliği ayıp terimi ile kullanıldığında, ayıplı maldan sorumluluk ile karıştırılma tehlikesi doğar. Bu sebeple ürün sorumluluğunda, ayıp kavramından başka bir kavramın tercih edilmesi yerinde olur.

Kullanan veya tüketenin haklı güvenlik beklentilerini karşılamayan ürün, “*güvenli olmayan*” veya “*güvensiz*” anlamına gelebilecek bir kelime ile bağdaştırılabilir. Ancak böyle bir kelimenin kullanılması ürün sorumluluğuna kamu hukuku karakteri kazandırabileceğinden bu yolun tercih edilmemesi gerekir⁶². Zira güvenli olmayan ürünlerin piyasaya sürülmemesi için önlemler ve idarî cezalara ilişkin kamu hukuku nitelikli düzenlemeler mevcuttur⁶³. Yine “*bozuk*” kavramı da ürün sorumluluğunun konusunu kapsayacak bir kavram değildir. Zira *bozuk*, sözlük anlamı itibarıyla bozulmuş olan ya da görevini yapamaz duruma gelmiş anlamındadır⁶⁴. Başka bir deyişle, daha sonra bir şeyde meydana gelen deformasyonlar için kullanılan bir kavramdır. Fakat ürün sorumluluğunda üretici çoğu kez üretimde var olan eksiklikler sebebiyle sorumlu olur. Dolayısıyla *bozuk* (ürün) kavramı da tercih edilmez. Bu açıklamalar ışığında, ürün sorumluluğunun niteliğini yansıtan kavram için mutlak bir terimin doğru kabul edilmesi mümkün gözükmemektedir. Fakat kanaatimizce konumuz bakımından doktrinde ileri sürülen “*hatalı*” (ürün) görüşü en tutarlı görüştür⁶⁵. Zira “*hatalı*” (ürün), başkalarının vücut ve/veya

⁶¹ **ARAL**, Fahrettin: Borçlar Özel Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2015, s. 116; **TİRYAKI**, Betül: Ayıplı Hizmetten Doğan Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara 2007, s. 58; **KULAKLI**, s. 37; **İLHAN**, Cengiz: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerh, Türkiye Barolar Birliği S:1, Şerh Dizisi: 1, Ankara 2006, s. 41; **ATAMER**, Yeşim: “*Tüketici Satım Sözleşmesine İlişkin TKHK m. 4’e Eleştiriler ve Revizyon Teklifleri*”, BATİDER, C. XXIV, S. I, Ankara 2007, s. 83; **YILDIRIM**, Abdulkerim: Mesafeli Sözleşmelerde Tüketicin Korunması, 1. Baskı, İstanbul 2009, s. 299; **ATASOY**, Ömer Adil / **TAŞKIN**, Mustafa / **ACAR**, Hakan: Tüketicini Koruma Hukuku İlgili Mevzuat ve Yargıtay Kararları, 2. Baskı, Ankara 2000, s. 42; “*Ayıp, yasa ya da sözleşmede öngörülen unsurlardan birinin veya birkaçının eksikliği ya da olmaması gereken vasıfların olmasıdır*”, Yarg. 13. HD. T. 02.05.2013, E. 2012/23931, K. 2013/11014, (www.kazancı.com) (Erişim Tarihi: 10/03/2019).

⁶² **KIRCA**, s. 129.

⁶³ Bu düzenlemelere 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun örnek gösterilebilir.

⁶⁴ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c82607b29cd52.03339897 (E. T.: 08/03/2019).

⁶⁵ Hata terimi, irade sakatlığı hallerinden birini çağırırsa da, bu terim, Türk Hukuku’nda üründeki eksikliği izah etmek içinde kullanılmaktadır. Bu sebeple Türk Hukuku’nda ürün sorumluluğunun niteliğini yansıtan terim olarak hatalı kavramının kullanılması, yadigarıncmaz (**HAVUTÇU**, İmalatçı, s. 23).

malvarlığı değerlerinde zarar tehlikesi oluşturan bir eksikliği ifade eder⁶⁶. Bu eksiklik, üründen beklenen haklı güvenliğin sağlanamamasından doğan eksiklik⁶⁷. Dolayısıyla haklı güvenlik beklentisini karşılamayan ürün, hatalı bir üründür⁶⁸. Bir üründeki haklı güvenlik beklentisi ise, zarar gören kişinin kişisel (sübjektif) beklentileri değil, toplumun genel (objektif) beklentisi göz önünde tutularak belirlenir⁶⁹. Bu sebeple ürün sorumluluğunun niteliğini yansıtan en ideal kelime “*hatalı*”; tamlama olarak ise “*hatalı ürün*” tercih edilmesi amaca daha iyi hizmet edecektir.

III. TÜRK HUKUKUNDA OLMASI GEREKEN HUKUK BAKIMINDAN ÜRÜN SORUMLULUĞU

A. Genel Olarak

Ürün sorumluluğu konusunda yasal düzenleme yapılacağı ve konuya ilişkin Taslağın hazır olduğu hususu Ticaret Bakanlığınca resmi olarak duyuruldu⁷⁰. Bu düzenlemede yasama döneminin sona ermesi sebebiyle hükümsüz kalan 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı ile Avrupa Birliği Konseyi tarafından çıkarılan AB'nin 85/374 sayılı Direktifinin dikkate alınması beklenmektedir. Keza Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Birliğine aday bir devlet olarak hukuk normlarını Avrupa Birliği düzenlemeleriyle uyumlaştırma maksatlı birçok hukukî düzenleme yapmaktadır⁷¹. Zira kanun koyucu, 2003 yılında 4077 sayılı eTKHK'da yapılan değişikliklerde, AB'nin 85/374 sayılı Direktifini dikkate almıştı⁷². Bu sebeple

⁶⁶ ÖZTAN, s. 21.

⁶⁷ HAVUTÇU, İmalatçı, s. 22.

⁶⁸ HAVUTÇU, İmalatçı, s. 22.

⁶⁹ ÖZTAN, s. 21; ASLAN, s. 240vd; KIRCA, s. 130 vd.; HAVUTÇU, İmalatçı, s. 71 vd.; ÇINAR, s. 145; KULAKLI, s. 37 vd. Haklı güvenlik beklentisinin tespitinde, somut olayın tüm özellikleri dikkate alınır (KIRCA, s. 134; ÇINAR, s. 145; KULAKLI, s. 38).

⁷⁰ Ticaret Bakanlığının Resmi internet sayfasında yer alan açıklama için bkz. (<https://www.ticaret.gov.tr/haberler/urun-guvenligi-ve-denetiminde-yeni-donem>) (E.T: 08.03.2019)

⁷¹ KIRCA, s. 71; Ayrıca bkz. “Avrupa Toplulukları Adalet Divanı kararı esas alındığında Direktif maksimum nitelikte bir direktiftir. Başka bir deyişle, böyle Direktiflerde tam uyum amaçlanmakta olup üye ülkeler Direktifte belirlenen koruma sınırının ötesinde bir düzenleme getirme yetkisine sahip değildir” (KIRCA, s. 63-64). Avrupa Birliği tarafından çıkarılan Direktifler, muhatap olan üye devletlerce, belirlenen süre zarfında Direktifteki amaçlar ve ilkeler doğrultusundaki düzenlemeleri iç hukuklarına aktarırlar (KILIÇ, Mehmet: Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk Tarım Hukuku: Mevcut Durum, Son Gelişmeler ve Yaklaşımlar, AAÇD, C. 9, S. 2, ANKARA 2010, s. 68-69; TAPAN, Mehmet Nuri: Avrupa Birliği (AB) Hukukunun Kaynakları ve Ulusal Hukuka Etkileri Avrupa Adalet Divanı, TBBD, S.3, Ankara 1998, s. 994).

⁷² “Türk Hukukunda 2003 yılında, 4822 sayılı Kanunla, eTKHK'nın 4. ve 4/A maddelerinde yapılan değişikliklerle ayıplı mal ve hizmetlere ilişkin düzenlemeler öngörülmüştür. eTKHK'nın 4.maddesinin uygulanması ve de Direktif'nin iç hukuka aktarılması amacıyla Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik kabul edilmiştir” (ÇINAR, s. 136).

çalışmamızda, Türk Hukukunda ürün sorumluluğu bakımından olması gereken hukuk; hem 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı hem de AB'nin 85/374 sayılı Direktifi dikkate alınarak ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Bu başlık altında üreticinin aynı zamanda satıcı olduğu hallerde, zarar gören kimsenin başvurabileceği diğer hukuki imkânlarla dikkat çekmekte fayda vardır. Zira üreticinin aynı zamanda satıcı olduğu hallerde, ürünü kullanan veya tüketen kimse, görmüş olduğu zarar sebebiyle sözleşme sorumluluğuna da başvurabilir⁷³. Bu bağlamda üretici, kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, ürünü kullanan veya tüketen kimsenin bundan doğan zararını gidermekle yükümlü olur (TBK m. 112)⁷⁴. Keza ayıplı maldan sorumluluk⁷⁵ (TKHK m. 8 vd. veya TBK m. 219 vd.) ve yardımcı kişilerin filllerinden sorumluluk (TBK m. 116)⁷⁶ hükümleri de saklıdır⁷⁷.

⁷³ Mesela montaj talimatı hatalı olan bir gardırobun tüketici tarafından talimat izlenerek monte edildiğini ve tüketicinin kullanımı sırasında, talimattaki hata sebebiyle gardırop devrilibi, tüketiciyi yaraladığını durumda; tüketici, satıcıdan 'üretici aynı zamanda satıcısı, üreticiden' bedensel zararının tazminini talep edebilir (**HAVUTÇU**, Aşçe: "6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Ayıplı Mal ve Hizmet Nedeniyle Tüketicinin Tazminat Hakkı 'Özellikle Bedensel Zararlar Yönünden', Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini", Türkiye Barolar Birliği Yayınları, C. 2, Ankara 2016, s. 100.

⁷⁴ **HAVUTÇU**, Ayıplı Mal, s. 100 vd.; **TARMAN**, s. 326; **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, G. Burcu: "Tüketicinin ve Üçüncü Kişilerin Ayıplı Satılanın Kullanılması Nedeniyle Ortaya Çıkan Bedensel Bütünlük İhlali Halinde Manevi Zararlarının Tazmini", AÜHFD, C.67, S.3, Ankara 2018, s. 508.

⁷⁵ Aynı zamanda satıcı sıfatına sahip olan üretici, sözleşmeye aykırı (hatalı) bir ürünü alıcıya (tüketiciyeye) ifa etmişse, alıcı üreticiye karşı ayıplı maldan sorumluluk hükümleri gereği de başvurabilir. Üretici (satıcı), borcunu tam ve doğru şekilde, sözleşmeye uygun olarak ifa etmemiştir. Yani üreticinin (satıcının) ifası, borcun gereği gibi ifa edilmediğini gösterir. Bu yargının doğal sonucu olarak ayıplı maldan sorumluluk, TBK m. 112'deki genel hüküm karşısında özel bir düzenlemedir. Bu bağlamda ayıplı maldan sorumluluk, gereği gibi ifa etmemenin (kötü ifa) özel bir türüdür. Dolayısıyla üreticinin (satıcının) ayıplı ürün ifası, hem özel hükümlere hem de genel hükümlere göre sorumluluğuna yol açar. Alıcı (tüketici) bu durumda ayıplı maldan sorumluluk hükümlerine başvurabileceği gibi doğrudan TBK m. 112'ye göre de zararını talep edebilir (**KALKAN**, s. 262 vd.).

⁷⁶ TBK m. 116/1 gereği borçlu, borcun ifasını veya bir borç ilişkisinden doğan hakkın kullanılmasını, birlikte yaşadığı kişiler ya da yanında çalışanlar gibi yardımcılarına kanuna uygun surette bırakmış olsa bile, onların işi yürüttükleri sırada diğer tarafa verdikleri zararı gidermekle yükümlüdür. Üretici aynı zamanda satıcısı, hatalı bir ürün üretimine neden olan yardımcı kişilerinin filleri sebebiyle TBK m. 116/1 gereği sorumlu olur (**TARMAN**, s. 326).

⁷⁷ Burada aynı zamanda satıcı sıfatına sahip olan üreticinin, hatalı bir ürün sebebiyle alıcının (tüketicinin) dışında herhangi kimsenin zarar görmesi halinde, o kişinin zararını nasıl tazmin edeceği önem arz eder. Sözleşmenin nisbiliği ilkesi gereği alıcı (tüketici), hatalı ürünün vermiş olduğu zararları, sözleşmeye dayalı olarak isteyebilir. Fakat hatalı ürün, alıcının (tüketicinin) annesine, babasına, eşine, komşusuna vb. kişilere zarar vermiş olabilir. İşte sözleşmeye taraf olmayan bu kişiler de, üreticiden (satıcıdan) görmüş olduğu zararları talep edebilir. Zira sözleşme ilişkisinden doğan yükümlülükler sadece edim yükümlükleri değildir. Bu ilişki

B. Ürün Sorumluluğunun Hukuki Niteliği

Türk Hukuk Doktrininde ürün sorumluluğu, günümüzde, olması gereken hukuk bakımından, farklı kusursuz sorumluluk hallerine dayandırılmaktadır. Bu sorumluluk halleri, tehlike sorumluluğu⁷⁸, adam çalıştırının sorumluluğu⁷⁹ ve organizasyon sorumluluğu⁸⁰ şeklinde sıralanabilir. Keza bazı görüşler ise, bu kusursuz sorumluluk hallerinden biri ile haksız fiil sorumluluğun (TBK m. 49⁸¹)

edim yükümlülüklerinden bağımsız koruma yükümlülükleri de vardır. Dolayısıyla üreticinin (satıcının) koruma yükümlülüklerine aykırı davranışı sonucunda zarar gören üçüncü kişiler, genel haksız fiil kurallarına göre değil, doğrudan doğruya sözleşmeye aykırılık hükümlerine dayanarak tazminat isteyebilir (**TANDOĞAN**, Halûk: Mukayeseli Hukuk, Hususiyile Türk - İsviçre ve Alman Hukuku Bakımından Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini, Ankara 1963, s. 164; **AKÜNAL**, Teoman: Sorumluluk Hukukunda Sözleşmenin Nisbililiği Prensibinin Aşılması, YD, C. 14 S. 3, Ankara 1988, s 227 vd.). Yargıtay da, aynı görüştedir “*Dava konusu uyuşmazlıkta, satıcı tüp bayiiinin satım akdinde üçüncü kişi konumunda bulunan davacıya karşı akitten doğan hiç bir asli edim borcu mevcut olmamakla beraber burada, borçlunun bizzat alacaklıya karşı göstermek zorunda olduğu koruma yükümlünün, alacaklıya yakından bağlı olan ya da edime olan yakınlığı nedeniyle koruma alanı altında bulunan kişilere de teşmil edilmesi gerekir. Bir başka ifadeyle burada, Kanun TMK m. 2 gereğince borçlu ile alacaklı arasında olduğu kadar, borçlu ile üçüncü kişi durumunda olan davacı arasında da, hiç bir edim yükümlülüğü ihtiva etmeyen ve fakat koruma yükümlülüğüne dayanan üçüncü şahsı koruyucu etkili bir borç ilişkisi olmuştur. Dolayısıyla da davacının akde aykırılık hükümlerine göre tazminat talebinde bulunması yerindedir ve uyuşmazlığa on yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerekir*” (**Yarg.** HGK. T. 06.05.1992, E. 1992/13-213, K. 1992/315) (www.kazancı.com) (E. T. 09/03/2019). Bu açıklamalar ışığında alacaklıya (tüketiciye) yakından bağlı olan ya da edime olan yakınlığı nedeniyle koruma altında bulunan kişiler, hatalı ürünün vermiş olduğu zarar sebebiyle üreticiden (satıcıdan) tazminat talep edebilir. İşte üretici, aynı zamanda satıcısıya, üçüncü kişilerin zararlarını koruma yükümlülüğü gereği tazmin eder.

⁷⁸ **DEMİR**, s. 116; **DALCI**, s. 58; **SERMİN PAKSOY**, Meliha / **ARSLAN DEMİR**: Üreticinin Sorumluluğunun TBK 71 Kapsamında Değerlendirilmesi, İÜHFİM, C. LXXI, S.2, Yıl 2013, s. 309.

⁷⁹ “*Borçlar kanununun 55. maddesine göre üreticinin sorumlu tutulabileceğine ilişkin görüşler, ilaç üreticisinin sorumluluğunda da uygulanabilecek niteliktedir. Zira adam çalıştırının sorumluluğu, sorumluluğun temeli olarak hem genel olarak üründen kaynaklanan sorumluluk hallerine ve hem de özellikle ilaçlardan kaynaklanan sorumluluk hallerine kural olarak uygun düşmektedir*” (**PETEK**, Hasan: İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu, Ankara 2009, s. 94-95).

⁸⁰ **ANTALYA**, Gökhan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2018, s. 277vd.; **AKÇURA KARAMAN**, Tuba: Üreticinin Ayıplı Ürünün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu, İstanbul 2008, s. 104 vd.; **ÜNLÜTEPE**, Mustafa: Organizasyon Sorumluluğu, İstanbul 2016, s. 32 vd.; **TÜRKMEN**, Ahmet: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Organizasyon Sorumluluğu (TBK m.66/III)”, İÜHFİM, C.70, S.2, İstanbul 2012, s. 280.

⁸¹ Yargıtay ürün sorumluluğunu birçok kararında kusur sorumluluğunun bir türü olarak ele almıştır: “*Somut olayda tüpün kullanım süresinin geçtiği ve kullanılmaya elverişli olmadığı belirlenmiştir. Şu durumda tüp dolum işini yapan davalı Anadoluğaz Ticaret ve Sanayi A.Ş. böyle bir tüpü kullanıma sunması kusurludur. Bu durumda davalı Anadoluğaz A.Ş.’nin zarardan %90 oranında sorumlu tutulması gerekirken, %70 kusuru oranında sorumlu tutulmuş olması usul ve yasaya aykırı olup bozulması gerekir*” (**Yarg.** 4. HD. T. 26.2.2003, E. 2002/11057,

birlikte uygulanacağını savunmaktadır⁸².

Tehlike sorumluluğunu savunan görüş bakımından⁸³, daha önce yapmış olduğumuz eleştiriler burada da geçerlidir⁸⁴. Keza ürün sorumluluğunu, adama çalıştırılan sorumluluğuna dayandıran görüş⁸⁵ de, yeterli bir koruma sağlamamaktadır. Zira günümüzde birçok ürün makineler aracılığıyla üretilmektedir. Yani birçok ürün, adam çalıştırmadan üretilmektedir. Dolayısıyla bu ürünlerin vermiş olduğu zararlar, adam çalıştırmanın sorumluluğu kapsamında talep edilemez. Yine adam çalıştırın, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederek, sorumluluktan kurtulabilir. Oysa ürün sorumluluğunda, üretici, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat etse de, sorumludur. Ancak kusursuz bir sorumluluk olan adam çalıştırmanın sorumluluğu, bünyesine uygun düştüğü ölçüde, ürün sorumluluğuna da, uygulanabilir. Başka bir deyişle, ürün sorumluluğu ile ilgili açık bir yasal düzenleme yapıncaya kadar, üretici, çalıştırdığı adamların hatalı ürün üretmesi sebebiyle, adam çalıştırın sıfatıyla sorumlu olabilir.

Yine doktrinde, ürün sorumluluğunun organizasyon sorumluluğu (TBK m. 66/3) çerçevesinde çözüme ulaşılabileceği ileri sürülmüştür⁸⁶. Bu görüşe göre,

K. 2003/1826) (www.kazancı.com) (ErişimTarihi: 08/03/2019). “İmalatçının sorumluluğu, BK-nun genel ilkesi uyarınca, bir kusur sorumluluğudur. Ne var ki sorumluluğun dayanakları belirlenirken, BK-nun 41. maddesindeki genel ilkenin katı biçimde uygulanmaması gerekmektedir. Şöyle ki; imalatçı faaliyeti dolayısıyla hukukun gerekli kıldığı ve alınmasını imalatçıdan beklenebilir bulunduğu bütün özeni göstermekle yükümlüdür. Görüldüğü üzere BK-nun 41. maddesini bu şekilde yorumlamak mümkün değildir” (Yarg. 4. HD. T. 27.03.1995, E. 1995/6256, K. 1995/2596) (www.kazancı.com) (ErişimTarihi: 08/03/2019). “Kusuru ile diğer bir kimseye zarar ıka eden kişi o zararın tazminine mecburdur. Buradaki kusur, hukuka uygun olmayan, hukuk düzeninin kınadığı bir irade veya irade noksanıdır. Bir imalat, normal şartlar altında ve normal kullanma halinde, zarar vermeye elverişli ise, kural olarak ortada kusur’un (hatanın) varlığını kabul etmek gerekir. Böyle bir malı piyasaya süren yapımçı tehlike yaratmış demektir. Yapımçı bu tehlikenin gerçekleşmesini önlemek için gerekli önlemleri almamışsa, zararın gerçekleşmesi halinde bunu tazmin ile yükümlü olur. Davalının hatalı ve kusurlu montajı sonucunda davacıya ait mutfak dolaplarının düştüğü davacının zararı ile davalının eylem arasında uygun nedensellik bağının da oluştuğu anlaşıldığından doğan zararın davalı tarafından karşılanması gerekir (Yarg. HGK. T. 13.2.2002, E. 2002/4-114, K. 2002/84) (www.kazancı.com) (ErişimTarihi: 10/03/2019)”.

⁸² **KAPLAN**, Sorumluluk, s. 94; “Makine hatası dışında çalışanın hatası nedeniyle üretim faaliyetinde bir aksaklık olması ve ürünün güvenli olmaması sonucu doğması durumunda 66/1 ve 66/11 bağlamında adam çalıştırmanın sorumluluğu da ihtiyacı karşılayabilecektir. Üçüncü kişilerin de zararlarının tazmini, dolayısıyla manevi zararlarının tazmini açısından organizasyon sorumluluğuna ya da adam çalıştırmanın sorumluluğuna gidilemeyen durumlarda ise haksız fiil hükümlerine göre üreticinin sorumluluğuna gidilecektir” (**ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, s. 527).

⁸³ **DEMİR**, s. 116; **DALCI**, s. 58; **SERMİN PAKSOY / ARSLAN**, s. 309.

⁸⁴ Detaylı Bilgi İçin Bkz. B. IV, C.

⁸⁵ **PETEK**, s. 94.

⁸⁶ TBK m. 66/3’e göre “Adam çalıştırın, çalışanını seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim

ürün sorumluluğu ile ilgili özel bir düzenlenmenin bulunmamasından doğan eksiklik, organizasyon sorumluluğu ile giderilebilir⁸⁷. Kanaatimizce kanun koyucu TBK m. 66/3'de, adam çalıştırmanın sorumluluğundan bağımsız özel bir sorumluluğa yer vermemiştir⁸⁸. Zira ilgili fıkayla, adam çalıştırmanın kurtuluş kanıtı getirme imkânı zorlaştırılmıştır⁸⁹. TBK m. 66/3 gereği, adam çalıştırnan, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat etse de, sorumluluğu devam edebilir. Başka bir deyişle, bir işletmede adam çalıştırnan, işletmenin çalışma düzeninin de, zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat etmedikçe, o işletmenin faaliyetleri dolayısıyla sebep olunan zararı gidermekle yükümlüdür. Oysa ürün sorumluluğunda, üretici, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ve bir organizasyon kusurunun olmadığını ispat etse dahi, sorumludur. Bu bağlamda, üreticinin kurtuluş kanıtı getirme imkânı yoktur. Yukarıda da ifade edildiği üzere TBK m. 66/3'de, organizasyon sorumluluğu düzenlenmemiş olup bu sebeple de Türk Hukukunda düzenlenmemiş bir sorumluluk (organizasyon sorumluluğu) kapsamında, ürün sorumluluğu ele alınması doğru değildir.

Türk Hukukunda ve modern hukuk sistemlerinde esas sorumluluk, haksız fiil (TBK m. 49) sorumluluğudur⁹⁰. Başka bir deyişle, bir kimsenin kusursuz sorumluluğuna hükmedebilmek için buna cevaz veren bir kanun hükmüne ihtiyaç vardır⁹¹. Kanunda açıkça bir düzenleme olmadıkça zarar veren kişinin kusursuz sorumluluğuna hükmedilemez⁹². Dolayısıyla kusursuz sorumluluk halleri istisnai durumlarda söz konusu olur. Türk Hukuku'nda, üreticinin kusursuz olarak sorumlu olduğuna dair bir kanun hükmü yoktur. Bu sebeple, hatalı ürünün vermiş olduğu zarar sebebiyle üretici, ancak genel hükümlere (haksız fiil) göre sorumlu tutulabilecektir. Oysaki bu, yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşıldığı üzere yeterli bir koruma sağlamayacaktır. Dolayısıyla Türk Hukukunda olması gereken hukuk bakımından öncelikle ürün sorumluluğu, kusursuz sorumluluk çerçevesince bir kanun hükmüyle ivedi bir şekilde düzenlenmelidir⁹³.

ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse, sorumlu olmaz". Organizasyon sorumluluğu görüşü için bkz. ANTALYA, Borçlar, s. 277 vd.; ÜNLÜTEPE, s. 32 vd.; TÜRKMEN, s. 280.

⁸⁷ ÜNLÜTEPE, s. 33.

⁸⁸ Aynı yönde: OĞUZMAN / ÖZ, s. 145; KILIÇOĞLU, Mustafa: Borçlar Genel Hükümler, Ankara 2018, s. 560; YENİOCAK, Umut: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun Getirdiği Değişiklikler ve Yenilikler, Genel Hükümler, İstanbul 2011, s. 86.

⁸⁹ OĞUZMAN / ÖZ, s. 145; KILIÇOĞLU, Borçlar, s. 560; YENİOCAK, s. 86.

⁹⁰ YAVUZ, Cevdet: "Türk Borçlar Kanunu Tasarısına Göre Kusursuz Sorumluluk Halleri ve İlkeleri", MÜHFAD, C. 4, S. 4, İstanbul 2008, s. 30; KANETİ, s. 56 vd.; GÖNENÇ, s. 23.

⁹¹ AKINCI, s. 155; ÇINAR, s. 149.

⁹² AKINCI, s. 155.

⁹³ Detaylı Bilgi İçin Bkz. B. IV, C.

Ticaret Bakanlığı (Ekonomi Bakanlığı) tarafından yayınlanan Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Taslağı m. 7/1'de "...imalatçı veya ürün ithal ise ithalatçı doğan zarardan kusuru aranmaksızın sorumlu tutulur" düzenlemesine yer verilmişti. Bu düzenleme ürün sorumluluğunu kusursuz bir sorumluluk olarak ele almıştı. Fakat 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısında, üreticinin kusursuz olarak sorumlu tutulacağına ilişkin bir düzenlemeye yer vermedi. Ürün sorumluluğunun hukuki niteliği başlığı altında da belirttiğimiz üzere ürün sorumluluğu, günümüzde kusursuz sorumluluk olduğu kabul edilir⁹⁴. Dolayısıyla 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısında, üreticinin kusursuz olarak sorumluluğundan bahsedilmemesi önemli bir eksiklik. Zira bir kimsenin kusursuz sorumluluğuna hükmedebilmek için buna cevaz veren bir kanun hükmüne ihtiyaç vardır⁹⁵. Keza bu kanun hükmünün de, açık olması gerekir⁹⁶. Bu sebeple Türk Hukuku'nda ürün sorumluluğu ile ilgili yapılacak düzenlemede, sorumluluğun kusursuz olduğu açıkça belirtilmelidir. Daha öncede belirttiğimiz üzere üreticinin sorumluluğu, kurtuluş kanıtı getirilemeyen bir özen sorumluluğudur⁹⁷.

C. Ürün Sorumluluğunun Mevzuattaki Yeri

4077 sayılı eTKHK döneminde ürün sorumluluğu sadece tüketicileri koruyan bir hukukî kurum olarak ele alınmıştı. Başka bir deyişle, ilgili Kanunda ürün sorumluluğu sadece tüketici işlemleri bakımından bir koruma sağlamıştı⁹⁸. Oysa ürün sorumluluğu sadece tüketicileri koruyan bir hukukî kurum değildir⁹⁹. Bu sebeple, 6502 sayılı TKHK'da kanun koyucu, ürün sorumluluğuna yer vermemiştir¹⁰⁰. Ürün sorumluluğunun amaç ve felsefesi dikkate alındığında, 6502 sayılı TKHK'da yer verilmemesi isabetli olmuştur¹⁰¹.

⁹⁴ Detaylı Bilgi İçin Bkz. B. IV, C.

⁹⁵ AKINCI, s. 155; ÇINAR, s. 149.

⁹⁶ AKINCI, s. 155; ÖZCAN BÜYÜKTANIR, s. 517.

⁹⁷ Detaylı Bilgi İçin Bkz. B. IV, C.

⁹⁸ ASLAN, s. 240 vd.; AYDOĞDU, Murat: Ayrıplı Araçların Satışlarında Tüketici Hakları, Özellikle Araç Değişimi ve İadesinde Karşılaşılan Sorunlar, Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulaması, Ankara 2014, s. 334; KULAKLI, s. 13.

⁹⁹ AB'nin 85/374 sayılı Direktifi dikkate alındığında zarar gören kişinin tüketici olup olmaması önem arz etmez. Hatalı ürünün bir kimseye zarar vermiş olması yeterlidir. Dolayısıyla zarar gören kişi, tüketici olabileceği gibi tacir de olabilir. Bu sebeple hatalı ürün sebebiyle zarar gören sıfatına bakılmaksızın zararını üreticiden talep edebilir (KIRCA, 161; HAVUTÇU, İmalatçı, s. 109).

¹⁰⁰ Kanun koyucu, 6502 sayılı TKHK'nın genel gerekçesinde, AB mevzuatı ile tam uyum sağlanması için, iç hukuka aktarılan AB Direktiflerine tek tek yer vermiştir. Fakat bu Direktifler içerisinde AB'nin 85/374 sayılı Direktifi yer almamıştır. Zira kanun koyucu, ürün sorumluluğunu 6502 sayılı TKHK'da düzenlemek istememiştir.

¹⁰¹ Hazırlanacak bir kanunun amacı ve felsefesinin, kanunun tümüyle tutarlı olması gerekir. (KAPLAN, İbrahim: "Kanun Yapma Tekniği", AÜSBFD, C. 47, S. 1, Ankara 1992, s. 100; ÖZEKES, Muhammet: Temel Hukuk Bilgisi, Ankara 2016, s. 96).

Kanaatimizce 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısında, ürün sorumluluğunun ele alınması da yerinde olmamıştı. Zira 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısının genel ve aynı zamanda asıl amacı, ürünlerin güvenli ve ilgili teknik düzenlemelere uygun olmasını sağlamak; piyasa gözetimi ve denetiminin esasları ile yetkili kuruluşların görevlerini ve iktisadi işletmeciler ile uygunluk değerlendirme kuruluşlarının yükümlülüklerini belirlemektir. Kısaca ürünlerin standartlarını, gözetimini ve denetimini belirleyen, aykırılık halinde ilgili Kurumca verilecek cezaların yer aldığı bir kanun tasarısıydı. Yani ilgili Tasarı, ağırlıklı olarak z kamu hukukuna ilişkin düzenlemeleri ele almakta idi. Oysa ürün sorumluluğu, bir özel hukuk kurumudur. Dolayısıyla Türk Hukukunda olması gereken hukuk bakımından öncelikle ürün sorumluluğu, bir kanun hükmüyle ivedi bir şekilde düzenlenmelidir. Bu düzenleme ise, 6098 sayılı TBK'ya eklenecek bir kanun hükmü ve bu hükme bağlı olarak çıkarılacak yönetmelikle¹⁰² yapılabilir. Yahut Alman Ürün Sorumluluğu Kanunu gibi özel bir kanunla detaylı bir şekilde düzenlenebilir. Böyle bir düzenleme şekli, ürün sorumluluğunun amaç ve felsefesi bakımından daha doğru olur.

D. Ürün Sorumluluğunun Kapsamı

1. Genel Olarak

Ürün sorumluluğu, hatalı ürünün neden olduğu zararlardan dolayı üreticiden tazminat isteme hakkını kapsayan bir kusursuz sorumluluk türüdür. Bu kusursuz sorumluluğun kapsamının belirlenmesi için, ürün, hatalı ürün, sorumlu kişi, zarar gören ve zarar kavramları ele alınmalıdır. Daha önce de izah ettiğimiz üzere, bu kavramlar AB'nin 85/374 sayılı Direktifi dikkate alınarak açıklanmıştır¹⁰³.

AB'nin 85/374 sayılı Direktif m.2'e göre "*Ürün, başka bir taşınır mala ya da bir taşınmaza dâhil edilmiş olsalar dahi, tüm taşınırları ifade eder*"¹⁰⁴. İlgili madde gereği taşınır malların tümü, hatta bunlar bir taşınır mala veya bir taşınmaza dâhil edilmiş olsalar dahi, ürün olarak tarif edilmiştir. Taşınmaz mallar veya maddî olmayan mallar, ürün kapsamına alınmamıştır¹⁰⁵. Keza AB'nin 85/374 sayılı Direktifi m.2 gereği ürün, elektriği de kapsar¹⁰⁶.

¹⁰² 6098 sayılı TBK'da ürün sorumluluğunun düzenlenmesi halinde, ürün sorumluluğu genel olarak ele alınır. Ürün sorumluluğu ile ilgili bu tür bir düzenleme şekli, uygulanması bakımından tek başına yeterli olmaz. Dolayısıyla 6098 sayılı TBK'da ürün sorumluluğu ile ilgili yapılacak böyle bir kanuni düzenleme sonrası hatalı ürünün sebep olduğu zararlardan üreticinin sorumluluğuna ilişkin usul ve esasları içerir yönetmelik de hemen yayınlanmalıdır.

¹⁰³ Detaylı Bilgi İçin Bkz. B. IV, A.

¹⁰⁴ KIRCA, Çiğdem / AYDIN, Ramazan: "*Produkthaftung im Türkischen Recht*", Recht Der Internationalen Wirtschaft, Y. 53, S. 8, Frankfurt 2007, s. 591; ÇINAR, s. 140.

¹⁰⁵ KIRCA, s. 182.

¹⁰⁶ ÇINAR, s. 141.

Hatalı ürün, haklı güvenlik beklentisini karşılamayan üründür¹⁰⁷. Bir ürünün hatalı olup olmadığı, malın piyasaya sunum tarzı, makûl kullanım şekli, piyasaya sürüldüğü an ve benzeri diğer hususlar göz önüne alınarak belirlenir¹⁰⁸. Üründe var olan hata, bilgilendirme¹⁰⁹, tasarım¹¹⁰, fabrikasyon¹¹¹ veya inkişaf¹¹² hatası gibi farklı şekillerde ortaya çıkabilir.

Sorumlu kişiler, AB'nin 85/374 sayılı Direktifi m. 3'de "üretici" başlığı altında ele alınmıştır. İlgili düzenlemeye göre üretici, nihai ürünün¹¹³, hammaddenin¹¹⁴ ve ara malların üreticisi¹¹⁵ ile ürünün adını, markasını veya diğer tanıma işaretlerini koyarak kendisini üreticiymiş gibi gösterenlerdir¹¹⁶.

AB'nin 85/374 sayılı Direktifine zarar gören, piyasaya sürülen hatalı bir üründen zarara uğrayan kimsedir¹¹⁷. Zarar gören kimsenin, mutlaka tüketici

¹⁰⁷ ÖZTAN, s. 25; AYDOS, Oğuz Sadık: Ürün Sorumluluğu, Ankara 2009, s. 148-150; ÇINAR, s. 143; KULAKLI, s. 36. AB'nin 85/374 sayılı Direktifinin m. 6 / 1'e göre "Bir ürünün tüm koşullar, özellikle de ürünün sunum şekli, ürün piyasaya sürüldüğünde kendisinden makul olarak beklenilecek kullanım şekli, ürün piyasaya sürüldüğü zaman da dâhil olmak üzere dikkate alındığında kendisinden haklı olarak beklenen güvenliği sağlamamasıdır" (ERLÜLE, Yapımcının Sorumluluğu, s. 319).

¹⁰⁸ AYDOS, Ürün, s. 154 vd.; ERLÜLE, Yapımcının Sorumluluğu, s. 110.

¹⁰⁹ Bilgilendirme hatası, ürünün nasıl kullanılacağı, saklanacağı, çalıştırılacağı, tamir edileceği gibi konularda ürünü kullanacak ya da tüketecek olan kişilerin hiç veya yeterli bir şekilde bilgilendirilmemesidir (ASLAN, s. 220; AYDOS, Ürün, s.168).

¹¹⁰ Ürünün piyasaya sürüldüğü sırada alternatif bir üretim tasarımının bulunmasına rağmen veya bu alternatif bir üretim tasarımının tercih edilmemesi sebebiyle kişilerin şahıs veya malvarlığı değerleri zarar görebilir. İşte kişilerin hukuki değerlerin bu şekilde zarara uğramasına neden olan hatalı ürün, tasarım hatası olarak adlandırılır (KIRCA, s. 150).

¹¹¹ Seri halde üretim sürecin tüm serinin hatasız olmasına rağmen seri içinde bir veya birkaç ürünün hatalı olması durumunda fabrikasyon hatasından bahsedilir. Başka bir deyişle, fabrikasyon hatası, seri içerisinde herhangi bir ürün, üretim sürecine katılan bir işçinin kusuru, makinenin bozulması vb. sebepler sonucunda hatalı olarak üretilen üründür (KAPLAN, s. 139; KULAKLI, s. 88).

¹¹² İnkişaf (gelişim) hatası, ürünün piyasaya sürüldüğü anda, bilim ve teknolojinin son verilerine uygun olan bir ürünün, sonradan bilim ve teknolojiye bağlı olarak bazı zararlı etkilere neden olduğu anlaşılması durumunda ortaya çıkan hatalı üründür. İnkişaf hatasında ürün, üretilmesi esnasında hatalı olmakta; fakat üretim zamanındaki bilim ve teknolojinin imkânları hatanın varlığını tespit edememektedir (KIRCA, İsmail / AYDIN, Ramazan: "İnkişaf Riski, İmalâtçının/Üreticinin Sorumluluğu", Fikret Eren'e Armağan, Ankara 2006, s.680; DALCI, s. 58).

¹¹³ Ayrıca başka bir işleme gerek kalmadan alıcıya (tüketiciye) hazır hale getiren üretici, nihai üreticidir. Bu ürünler ise, nihai üründür (ÖZTAN, s. 26.)

¹¹⁴ Bir ürünün elde edilmesinde kullanılan temel bileşenlerin işlenmeden önceki durumu (toprak, pertol vb. maddeler), hammadde olarak adlandırılır. Bu maddeleri belirli yollarla işlenerek ürüne dönüştüren üretici ise, hammadde üreticisidir (KIRCA, s. 210).

¹¹⁵ Nihai ürünün üretiminde bu ürünle veya bu ürünün bir parçasıyla bir bütünlük içinde bir araya gelen taşınır malları üreten üretici, ara mal üreticisidir. Bu mallar ise, ara mallardır (ERLÜLE, Sorumluluk, s. 77).

¹¹⁶ KIRCA, s. 202-203.

¹¹⁷ KIRCA, s. 231.

olması gerekmez¹¹⁸. Dolayısıyla, ürün sorumluluğu kapsamında zarar gören herkes üreticinin sorumluluğuna başvurabilir¹¹⁹.

Genel olarak kişinin iradesi dışında malvarlığı ve/veya şahıs varlığında meydana gelen azalmalar zarar olarak ifade edilirken¹²⁰; AB'nin 85/374 sayılı Direktifinin 9. maddesinde zarar daha dar kapsamda ele alınmıştır. Gerçekten de, ilgili Direktife göre ölüm, yaralanma ve hatalı ürünün kendisi dışındaki herhangi bir malda meydana gelen zarar, ürün sorumluluğu anlamında zararı ifade eder¹²¹. Ancak AB'nin 85/374 sayılı Direktif de, mala gelen zararlar için 500 EURO¹²²'ya kadar zarara, zarar görenin katlanacağını belirtilmiştir¹²³. Ayrıca mala gelen zararlar bakımından malın hem özel kullanıma veya tüketime yönelik hem de özel amaçla kullanılıyor veya tüketiliyor olması gerekir¹²⁴. Hatalı ürün dışında zarar gören her mal için üreticinin sorumluluğundan bahsedilmez. Üreticinin sorumluluğundan bahsedebilmek için, zarara uğrayan mal, niteliği gereği özel tüketim veya kullanım amacına hizmet etmeli (objektif ölçüt) ve ağırlıklı olarak özel bir amaçla tüketiliyor veya kullanılıyor (subjektif ölçüt) olmalıdır¹²⁵. Son olarak AB'nin 85/374 sayılı Direktif m. 16/1'de, üreticinin aynı hataya sahip özdeş ürünlerin neden olduğu zararlar bakımından, üreticinin toplam sorumluluğunun 70 milyon EURO ile sınırlandırılabilirliğinin öngörüldüğünü ifade edilmelidir.

¹¹⁸ "AB'nin 85/374 sayılı Direktifinde, hatalı üründen doğan zararlar nedeniyle tazminat talep edebilecek kişiler açıkça belirtilmemiş olmakla birlikte, Direktifin 4., 8., 9.,10. vd. maddelerinde 'zarar gören' anlamına gelen 'Geschädigte' teriminin kullanılması nedeniyle, zarar gören kişinin herkes olabileceği, zarar görenin mutlaka tüketici olmasının gerekmediği sonucuna varılmaktadır" (ÇINAR, s. 139; KULAKLI, s. 13).

¹¹⁹ HAVUTÇU, İmalatçı, s. 108; ÇINAR, s. 139; KULAKLI, s. 13.

¹²⁰ EREN, s. 749 vd.

¹²¹ ÇINAR, s. 141.

¹²² 1 Ocak 1999 tarihine kadar EURO bire-bir oranında (1 EURO =1 ECU) ECU olarak adlandırılmaktaydı (<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/dbc32e47-9fd4-4fcc-a0a3-7c9e0e2e65d8/Eurogecis.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-dbc32e47-9fd4-4fcc-a0a3-7c9e0e2e65d8-m3fBapp>) (ErişimTarihi: 06/03/2019).

¹²³ KIRCA / AYDIN, Produkthaftung, s. 592. AB'nin 85/374 sayılı Direktifinde öngörülen mala gelen zararlar için 500 EURO sınırı, küçük miktarlarda çok sayıda dava açılması önleme amacı taşır. Bu bağlamda bir kimse diğer mallarında 1500 EURO'luk bir zarar söz konusu ise, üreticiden 1000 EURO'luk zararını talep edebilir. Keza hatalı ürün birden fazla kimseye zarar vermişse, zarar görenlerin her biri 500 EURO'luk zarara kendi katlanır (HAVUTÇU, İmalatçı, s. 88).

¹²⁴ KIRCA, s. 158-159.

¹²⁵ AB'nin 85/374 sayılı Direktifinde neden böyle bir sınırlandırılmaya gidildiği sorusu sorulabilir. Larenz'e göre AB'nin 85/374 sayılı Direktifinde öngörülen sınırlandırmanın temelinde iki sebep vardır. İlk sebep, mesleki veya ticari mallara ilişkin zararların yüksek olması; ikinci sebep ise, bu tür malların sigorta yoluyla koruma alınma ihtimalidir (LARENZ, Karl: Lerhbuch Des Schuldrechts, Zweiter Band Besonderer Teil, 2. Halbband, Dreizehnte, Völlig Neuverfarteß Auflang, München 1994, s. 647; HAVUTÇU, İmalatçı, s. 87-88).

2. Ürün ve Hatalı Ürün Kavramı

1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 3/p'de "Ürün, piyasaya arz edilmesi hedeflenen, arz edilen veya piyasada bulundurulmuş her türlü madde, müstahzar veya eşya" olarak tarif edilmişti¹²⁶. Ancak AB'nin 85/374 sayılı Direktifi m.2'de "Ürün, başka bir taşınır mala ya da bir taşınmaz dâhil edilmiş olsalar dahi, tüm taşınırları ifade eder" şeklinde tanımlanmıştır. Keza ilgili Direktifin ilgili maddesi gereği elektrik de ürün kapsamına dâhil edilmiştir. Dolayısıyla ilgili Tasarıdaki ürün kavramı, AB'nin 85/374 sayılı Direktifiyle uyum sağladığı söylenemez. Zira ilgili Direktife göre piyasaya sürülen bir mal, başka bir taşınır ya da taşınmazın bütünleyici parçası haline gelmesi durumunda da, ürün niteliği sahip olur. Bu bağlamda ürün sorumluluğu bakımından mal kavramı ile eşya hukuku bakımından mal kavramı aynı şeyi ifade etmez¹²⁷. Eşya hukuku bakımından taşınır bir mal, başka bir taşınır ya da taşınmazın bütünleyici parçası olması halinde, fiziki varlığını korumakla birlikte bağımsız eşya olma özelliğini kaybeder¹²⁸. Dolayısıyla Türk Hukuku'nda ürün sorumluluğu ile ilgili yapılacak düzenlemede de ürün, taşınır ya da taşınmaz dâhil edilmiş olsalar dahi, bir üretim süreci sonucunda üretilen her türlü taşınırlar olarak tanımlanmalıdır. Böylece ürün kavramı hem AB'nin 85/374 sayılı Direktifiyle uyum sağlamış hem de ürün sorumluluğunun amacı gerçekleşmiş olur.

Burada elektrik konusunun ele alınmasında fayda vardır. Zira 4271 sayılı Türk Medenî Kanununa (TMK) göre bazı doğal güçler, taşınır eşyadır¹²⁹. TMK m. 762'e göre "Taşınır mülkiyetinin konusu, nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddî şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerdir". Elektrik ve benzeri doğal güçler, taşınır eşya niteliğindedir¹³⁰. Dolayısıyla Türk Hukukunda, TMK m. 762 hükmü gereği ürün sorumluluğu bakımından elektrik, ürün olarak nitelendirilir¹³¹. Elektrığın ürün

¹²⁶ Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Taslağı m. 3/r'e göre "Ürün, bir imalat süreci sonucunda üretilen her türlü madde, müstahzar veya eşya" olarak tarif edilmişti. Bu düzenleme şekli AB'nin 85/374 sayılı Direktifiyle uyum sağlamamaktaydı. İlgili taslakta sadece imalat süreci sonunda üretilen her türlü madde, müstahzar veya eşya ürün olarak tarif edilmişti. Oysa ürün sorumluluğu bakımından ürün, sadece sinai (imalat) ürünleri kapsamaz. Doğal tarım ya da hayvancılık ürünleri gibi ürünlerde, ürün sorumluluğu kapsamındadır. Dolayısıyla ilgili taslakta yer alan ürün tanımı, AB'nin 85/374 sayılı Direktifine göre ürün sorumluluğunun kapsamı çok daraltmıştı.

¹²⁷ KIRCA, 191.

¹²⁸ SEROZAN, Rona: "Teferruat Niteliğindeki Eşyanın Hukuki Rejimi" İÜHFİM, C. 41, S. 1-2, İstanbul 1978, s. 237.

¹²⁹ OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZDEMİR, Saibe Oktay / SELİÇİ, Özer, Eşya Hukuku, 20 baskı, s. 740.

¹³⁰ KIRCA / AYDIN, Produkthaftung, s. 591.

¹³¹ KIRCA, s. 186; İLHAN, s. 15; ÇINAR, s. 141; Elektrikteki akım sorunu voltaj düşüklüğü veya yüksekliği sebebiyle meydana gelen zararlarda ürün sorumluluğundan bahsedilir. Aksi takdirde haklı güvenlik beklentisi oluşturmadığı sürece elektrik kesintisi veya elektrığın hiç ulaşmaması hallerinde ürün sorumluluğu söz konusu olamaz (KIRCA, s. 187; AYDOS, Ürün, s. 130).

olarak nitelendirilmesiyle birlikte, AB'nin 85/374 sayılı Direktifiyle de uyum sağlanmış olur.

1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısında ürün sorumluluğu, güvenli olmayan ürün kavramı dikkate alınarak düzenlenmişti. Tasarıdaki bu kavram tercihi doğru değildi. Zira ürün sorumluluğu bakımından güvenli olmayan ürün kavramı, yanlış anlaşılmalara yol açar. Keza bu kavram ürün sorumluluğunu kapsayacak bir kavram değildir. Dolayısıyla yukarıda da izah ettiğimiz üzere, ürün sorumluluğu bakımından *"hatalı ürün"* tamlamasının kullanılması uygun olur¹³². Zira *"hatalı ürün"*, başkalarının vücut ve/veya malvarlığı değerlerinde zarar tehlikesi oluşturan bir eksikliği ifade eder.

3. Zarar

1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısında, zararın tanımı yapılmamıştı. Fakat 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 6/1'de hatalı ürünün bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün üreticisi ve ithalatçısının sorumlu olduğu belirtilmişti. Keza 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 6/7'de de, *"Diğer kanunlardaki tazminat sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır"* hükmüne yer verilmişti. Bu bağlamda, ilgili Tasarıda hatalı bir ürünün neden olduğu ölüm, bedensel zarar, maddi ve manevi zararın üreticiden talep edilebileceği anlaşılmaktaydı. Fakat bu düzenleme şekli, AB'nin 85/374 sayılı Direktifiyle tam bir uyum sağlamamıştı. Zira ilgili Direktif m. 9'a göre *"Zarar, ölüm ya da yaralanmaların neden olduğu zararı ve/veya hatalı ürünün kendisi dışındaki herhangi bir mala (genel olarak özel kullanıma veya tüketime yönelik bir türden olması ve zarara uğrayan kişi tarafından başlıca kendi özel kullanımı veya tüketimi için kullanılmış olması koşuluyla) gelen alt eşiği 500 EURO olan bir zararı ifade eder"*¹³³. İlgili madde gereği 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı, maddi zararlar bakımından, AB'nin 85/374 sayılı Direktifinden ayrılmıştı. Bu bağlamda öncelikle Direktifte ürünün kendisi, maddi zarar kapsamına dâhil değildir¹³⁴. Keza hatalı ürün dışında zarar gören her mal için üreticinin sorumluluğundan bahsedilmez. Zira ilgili Direktif gereği, üreticinin sorumluluğundan bahsedebilmek için, zarara uğrayan mal, niteliği gereği özel tüketim veya kullanım amacına hizmet etmeli (objektif ölçüt) ve ağırlıklı olarak özel bir amaçla tüketiliyor veya kullanılıyor (subjektif ölçüt) olmalıdır. Yine 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısında, ilgili Direktiften farklı olarak mala gelen zararlar bakımından zarar görenin katlanması gereken azami bir miktar yoktu.

¹³² Detaylı Bilgi İçin Bkz. B. IV, D.

¹³³ **KIRCA**, s. 153vd.; **HAVUTÇU**, İmalatçı, s. 82 vd.

¹³⁴ **ÖZTAN**, s. 94; **ÇINAR**, s. 142; **KULAKLI**, s. 20-21. Bu durumda hem 6098 sayılı TBK hem de 6502 sayılı TKHK'nın ilgili maddeleri çerçevesinde ayıplı maldan doğan sorumluluk hükümlerine başvurulabilir (**KALKAN**, Arif: Tüketici Hukukunda Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk, Ankara 2018, s. 262 vd.).

Buna karşılıklı 1/934 ÜGTDK Tasarısında, ölüm ve bedensel zararlar bakımından, AB'nin 85/374 sayılı Direktifiyle uyumluydu. Ayrıca AB'nin 85/374 sayılı Direktif m. 9/2 gereği "*maddi olmayan zararlara ilişkin ulusal hükümlere halel gelmez*" manevi tazminat talepleri ulusal hukuka bırakılmıştır. Dolayısıyla 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısında, manevi tazminatın talebinin önünü açan düzenleme de, ilgili Direktife aykırı değildir¹³⁵.

Bu açıklamalar ışığında öncelikle, Türk Hukukunda ürün sorumluluğu ile ilgili yapılacak düzenlemede zarar tanımlanmalıdır. AB'nin 85/374 sayılı Direktifinden farklı olarak, mala gelen zararlar bakımından, objektif (özel tüketim veya kullanım amacına hizmet etmesi) ve sübjektif (ağırlıklı olarak özel bir amaçla tüketiliyor veya kullanılıyor olması) gibi bir ölçüt aranmamalıdır. Zira doktrinde ilgili Direktifin, ticari veya mesleki bir amaçla kullanılan ya da tüketilen malların zarar görme ihtimaline karşı, sigorta ettirilmesinin beklenebileceği düşüncesinden hareket ettiği belirtilmektedir¹³⁶. Oysa Türk Hukuku'nda istisnai haller¹³⁷ dışında, ticari veya mesleki bir amaçla kullanılan ya da tüketilen ürünlerin, sigortalanması zorunluluğu yoktur¹³⁸. Dolayısıyla bir otobüs firmasının, yeni almış olduğu hatalı otobüsün yanması sırasında diğer otobüslerin görmüş olduğu zarar için, üreticinin sorumluluğuna gitmemenin bir izahı olamaz. Keza tacirden ürün sorumluluğu sigortası yaptırmaması gerektiği de, beklenilmemelidir. Aksi takdirde, basiretli hareket etmesi gereken tacirlerin ihtiyari ve zorunlu sigorta ayrımı olmaksızın her durumda sigortaları yaptırmaları gerekir. Hâlbuki sigorta türleri, tacir olsun ya da olmasın ihtiyari

¹³⁵ 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 6/5'e göre "*Ürünün sebep olduğu zarar nedeniyle ödenecek maddi ve manevi tazminat miktarının belirlenmesinde 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır*".

¹³⁶ HAVUTÇU, İmalatçı, s. 88.

¹³⁷ "*Türk Hukukunda ürün sorumluluğu sigortası sadece Tehlikeli Maddeler Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları ve Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası Genel Şartları kapsamındaki ürünler bakımından zorunludur. Konusu tehlikeli maddelerin üretimi olan üreticiler, tehlikeli maddeler ve tehlikeli atık zorunlu mali sorumluluk sigortası yaptırmakla yükümlüdürler. Keza likit petrol gazını (LPG) tüpleyen firmalar (dolum tesisleri), doldurdıkları tüplerin kullanılmak üzere buldukları yerlerde infilakı, gaz kaçırmayı veya yangın çıkarması sonucu üçüncü kişilerin uğrayacakları maddi ve bedeni zararlara karşı, tüpgaz zorunlu sorumluluk sigortası yaptırmakla yükümlüdür" (ÖZLENEN ÇİĞ, Ayşe: Ürün Sorumluluğu Sigortasında Teminatın Kapsamı, İstanbul 2016, s. 58 vd.; DİNÇ, İnan Deniz: Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı, İstanbul 2017, s. 162 vd.). "Sigorta hukukunda ürün sorumluluğuna ilişkin olarak özel bir genel şart düzenlemesi yapılmadan önce ürün sorumluluk sigortası için 06.04.1959 tarihli Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları uygulamaya esas alınmaktaydı. Üçüncü şahıslara karşı mali mesuliyet sigortası herhangi bir yasal düzenlemede zorunlu olarak tutulmadığından ihtiyari bir sigorta türüdür" (AYDOĞMUŞ, Hale: Ürün Sorumluluk Sigortasında Teminatın Kapsamı ve Riziko, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İstanbul 2017, s. 26).*

¹³⁸ ÖZLENEN ÇİĞ, s. 57-59.

ve zorunlu olmak üzere iki kategoride sınıflandırılmıştır¹³⁹. Bu bağlamda, ürün sorumluluğu sigortası ise (istisnai ürünler hariç), ihtiyari (isteğe bağlı) sigorta olarak öngörülmüştür¹⁴⁰. Dolayısıyla ürün sorumluluğu sigortasının zorunlu olduğu ürünler hariç, hatalı ürün dışında zarar gören her mal için (parasal sınırı sağlamak koşuluyla) üreticinin sorumluluğuna başvurulmalıdır. Böylece üst düzey bir koruma sağlanmış olur. Bu açıklamalar ışığında ürün sorumluluğu bakımından zarar, ölüm ve/veya yaralanmaya ve/veya hatalı ürün dışında herhangi bir mala gelen zararı ifade eder.

Mala gelen zararlar bakımından da, AB'nin 85/374 sayılı Direktifi m.9'da öngörüldüğü gibi üreticiye başvurulabilmesi için alt parasal sınır belirlenmelidir. Böylece küçük miktarlarda çok sayıda davanın üreticiye açılması önlenmiş olur¹⁴¹. Kanaatimizce, bu parasal sınır, söz konusu Direktiften farklı olarak; 6100 sayılı Hukuk Muhakemesi Kanununun (HMK) senetle ispat zorunluluğunu düzenleyen m. 200'deki sınırlar çerçevesinde tutar belirlenebilir. Böylece mala gelen zararlar bakımından üreticiden talep edilecek zarar, ülkenin sosyal ve ekonomik durumuyla da güncel kalır. Keza bu miktarın altındaki zararları, malı satan kişilerin de (ayıplı maldan sorumluluk hükümleri gereği) karşılaması çoğunlukla mümkün olur. Bu suretle, üreticiye küçük miktarlarda çok sayıda dava açılmasının önüne de geçilmiş olur.

Bu başlık altından üreticinin toplam sorumluluğu konusunun ele alınmasında fayda vardır. Daha öncede belirttiğimiz üzere, AB'nin 85/374 sayılı Direktif m. 16/1'de, üye ülkelere, aynı hataya ilişkin özdeş ürünlerin yol açtığı zararlar sebebiyle üreticinin toplam sorumluluğunu sınırlandırma/sınırlandırmama serbestisi tanınmıştır. Kanaatimizce Türk Hukukunda, ürün sorumluluğu ile ilgili yapılacak düzenlemede, üreticinin toplam sorumluluğu sınırlandırılmamalıdır¹⁴². Yani üretici, aynı hataya ilişkin özdeş ürünlerin yol açtığı zararlar sebebiyle sınırsız sorumlu olmalıdır. Ayrıca sorumluluğun (tazminatın) sınırlandırılması, Türk Hukukuna yabancıdır¹⁴³. Keza Türk

¹³⁹ DİNÇ, s. 20 vd.

¹⁴⁰ YILDIRIM, Hakan: Karayolu Eşya Taşıma Sorumluluk Sigortalarında Riziko ve Menfaat, Ankara 2016, s. 64 vd.

¹⁴¹ HAVUTÇU, İmalatçı, s. 88. Mala gelen zararlar bakımından bu sınırın altındaki zararlar için, ayıplı maldan sorumluluk hükümleri saklıdır (KALKAN, s. 252 vd.).

¹⁴² Aksi yöndeki görüş için Bkz. TİFTİK, Mustafa: Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, Ankara 2005, s. 56-57. Yazara göre, Türk Hukukunda, üreticinin toplam sorumluluğu sınırlandırılmalıdır. Zira böyle bir durumda üretici, kendisine yönelecek talepleri, ancak tazminatın sınırlandırılmasında halinde hesaplayabilir. Bu bağlamda üretici, önceden öngörebildiği rizikoları sigorta ettirebilir. Keza sigortacılar da, tazminat sınırını dikkate alarak daha uygun şartlarda sigorta ücreti talep edebilirler. Ürünlerin fiyatlarının da, yüksek olmasının önüne geçilmiş olur. Böylece AB'nin 85/374 sayılı Direktifiyle de, uyum sağlanmış olur.

¹⁴³ ATAMER, Yeşim: Haksız Fiilden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması, İstanbul 1996, s. 33 vd.; HAVUTÇU, İmalatçı, s. 142; TARMAN, s. 319.

Hukukunda, hâkim, TBK m. 51-52'de gereği tazminatın belirlenmesi ve indirilmesi konusunda geniş bir takdir yetkisine sahiptir¹⁴⁴. Bu bağlamda, hâkim her somut olayın özelliklerini dikkate alarak, tazminat miktarını belirleyebilir. Yine aynı hataya ilişkin özdeş ürünlerin yol açtığı zararların, farklı zamanda ortaya çıkması halinde, önce zarara uğrayan veya sonra zarara uğrayanlar açısından tazminatın belirlenmesi zorlaşır. Ayrıca hatalı ürünün sebep olduğu uçak kazası gibi sebeplere dayalı toplu ölüm gibi durumlarda, tazminat taleplerinin üst sınırı aşmasıyla, tazminatın nasıl paylaşılması gerektiği sorunu ile karşı karşıya kalınır. Hatta üreticinin toplam tazminat sorumluluğuna ulaşıldığı takdirde, daha sonra aynı ürünün neden olduğu zararlar, üreticiden (ürün sorumluluğuna dayalı olarak) tazmin edilmez¹⁴⁵. Bu tür sonuçlar ise, ürün sorumluluğunun amacı ile bağdaşmaz.

4. Zarar Gören

Ürün sorumluluğunda zarar gören kimsenin belirlenmesi önem arz eder. Zira 4077 sayılı eTKHK'da ürün sorumluluğu sadece tüketiciler bakımından bir koruma sağlamıştı. Oysa ürün sorumluluğu sadece tüketicileri koruyan bir sorumluluk türü değildir¹⁴⁶. Başka bir deyişle, hatalı ürün sebebiyle zarar gören kişi, tüketici olup olmadığı fark etmeksizin zararını talep edebilir. AB'nin 85/374 sayılı Direktifinde de, zarar gören kişi, tüketici bakımından sınırlandırılmamıştır¹⁴⁷. Fakat AB'nin 85/374 sayılı Direktifinde zarar gören, tarif edilmemiştir¹⁴⁸. Aynı şekilde 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısında da, zarar görenin tanımı yapılmamıştı. Kısaca "*zarar gören*", piyasaya sürülen hatalı ürün sebebiyle ölen ve/veya yaralanan ve/veya kullandığı diğer malları zarara uğrayan kimsedir¹⁴⁹. Bu tanım AB'nin 85/374 sayılı Direktifiyle de, uyumludur¹⁵⁰.

5. Sorumlu Kişi

Sorumlu kişi¹⁵¹, 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısında, imalatçı¹⁵² veya

¹⁴⁴ ÖZTAN, s. 311-312; TARMAN, s. 319.

¹⁴⁵ Doktrinde böyle bir durumda, hâkimin gelecekte meydana gelebilecek zararları da, göz önünde bulundurarak tazminatın miktarını indirebileceği belirtilmiştir (AYDOS, Ürün, s. 214). Oysa hâkim, TBK m. 51-52'de de, bu yetkiye sahiptir.

¹⁴⁶ ÇINAR, s. 139; KULAKLI, s. 13.

¹⁴⁷ KULAKLI, s. 13.

¹⁴⁸ ÇINAR, s. 139; HAVUTÇU, İmalatçı, s. 108.

¹⁴⁹ ÖZTAN, s. 28-29; ÇINAR, s. 139; KULAKLI, s. 13.

¹⁵⁰ ÇINAR, s. 139; HAVUTÇU, İmalatçı, s. 108.

¹⁵¹ 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 6/1'e göre "*Ürünün, bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısı veya ithalatçısı zararı gidermekle yükümlüdür*".

¹⁵² 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 3/g'e göre "*İmalatçı, ürünü imal ederek veya ürünün tasarımını veya imalatını yaptırarak kendi isim veya ticari markası ile piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişiye*" denir.

ithalatçıydı¹⁵³. Keza 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 11/1'de "Ürünü kendi isim veya ticari markası altında piyasaya arz eden veya piyasada bulundurulmuş ürünü teknik düzenlemesine veya genel ürün güvenliği gereklerine uygunluğunu etkileyecek şekilde değiştiren ithalatçılar ile dağıtıcılar Kanun kapsamında imalatçı sayılır" hükmüne de yer verilmişti. Başka bir deyişle, belirli şartların varlığı halinde dağıtıcılar¹⁵⁴ da, ürün sorumluluğu bakımından sorumlu kişi olarak belirlenmişti.

Kanaatimizce sorumlu kişinin imalatçı olarak belirlenmesi, ürün sorumluluğunun kapsamının daralması sonucunu doğurur. Zira imalat, işlenerek yapılan üretim anlamındadır¹⁵⁵. Bu sözcük sınai ürünlerin üretimini kapsayan bir kavramdır¹⁵⁶. Ancak ürün sorumluluğu sadece sınai ürünlerin üretimi sonucu ortaya çıkan ürünlerin vermiş olduğu zararlar için bir hukukî koruma sağlamaz¹⁵⁷. Tarımsal veya hayvansal üretimde olduğu gibi işlemeden de bir ürün elde etmek mümkündür. Yani imalat safhasına girmeden de, ürün piyasaya arz edilebilir.

Ürünü kendi isim veya ticari markası altında piyasaya arz eden veya piyasada bulunduranlar, ithalatçı ya da dağıtıcı olarak sınırlandırılmaz. Oysaki ürün sorumluluğunda, ürün üzerine kendi ayırt edici işaretini, ticari markasını veya unvanını koyarak kendisini ürünün üreticisi gibi gösteren herkes sorumludur.

1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 11/1'de ürünü teknik düzenlemesine veya genel ürün güvenliği gereklerine uygunluğunu etkileyecek şekilde değiştiren ithalatçının sorumluluğu öngörülmüştür. Bu tür bir kısıtlama da, ürün sorumluluğunun kapsamı ile bağdaşmaz. Zira ithalatçı, ürünü teknik düzenlemesine veya genel ürün güvenliği gereklerine uygunluğunu etkileyecek şekilde değiştirmese de, üretici gibi sorumludur¹⁵⁸.

Dağıtıcılar da, 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 11/1'de, doğrudan üretici olarak nitelendirilmişti. Fakat dağıtıcıların bu şekilde üretici olarak nitelendirilmesi, sorumlu kişilerin çok genişlemesine yol açar. Bu bağlamda bayii, perakendeci, toptancı acenta, hatta nihai satıcı sorumlu kişi olur. Oysa bu durum ürün sorumluluğunu felsefesinden ve amacından uzaklaştırır. Zira dağıtıcı ile zarar gören arasında, çoğu zaman bir sözleşme ilişkisi vardır. Bu bağlamda

¹⁵³ 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 3/ğ'e göre "İthalatçı, ürünü ithal ederek piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişiye" denir.

¹⁵⁴ 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 3/ç'e göre "Dağıtıcı, ürünü tedarik zincirinde yer alarak piyasada bulunduran, imalatçı veya ithalatçı dışındaki gerçek veya tüzel kişiye" denir.

¹⁵⁵ Bkz. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=0.69962453 TDK.

¹⁵⁶ KIRCA, s. 203.

¹⁵⁷ ÇINAR, s. 140.

¹⁵⁸ HAVUTÇU, İmalatçı, s. 91.

zarar gören kimse, zararını sözleşme hükümlerine dayanarak talep edebilir. Fakat ürün sorumluluğu, bir sözleşme dışı sorumluluktur. Bu sorumluluğun ortaya çıkmasının temel sebeplerden biri de, nihai satıcının genellikle ortaya çıkan zararları karşılayamaması olmuştur. Dolayısıyla dağıtıcılar, doğrudan sorumlu kişi olmamalıdır. Bu görüşümüzü, AB'nin 85/374 sayılı Direktifi de destekler. Zira ilgili Direktifte dağıtıcılar, üreticinin veya ithalatçının kimliğinin tespit edilmediği hallerle sınırlı olmak üzere sorumlu tutulmuştur¹⁵⁹.

Sorumlu kişileri tek tek (imalatçı, ithalatçı ve dağıtıcı) belirlemek yerine, kavram birliğinin de sağlanması bakımından bir başlık altında sorumlu kişileri belirlenmesi yerinde olur. Bu bağlamda sorumlu kişi, “*üretici*” olarak belirlenmelidir. Zira sorumlu kişinin üretici olarak belirlenmesi, öncelikle ürün sorumluluğunun kapsamının daralması sonucu riskini kaldırır. “*Üretim*” imalat kavramı yanında, tarımsal ve hayvansal üretimi veya hammadde üretimini de, kapsayan daha geniş bir kavramdır¹⁶⁰. Ayrıca ürün sorumluluğu bakımından ithalatçıların ya da dağıtıcılarında sorumlu olduğuna ayrıca yer verilmesine gerek yoktur. Yani üretici kavramı, ithalatçıyı ve dağıtıcıyı da kapsar bir şekilde tanımlanmalıdır¹⁶¹. Bu açıklamalar ışığında “*Üretici, piyasaya sürülmüş ürünleri veya bu ürünlerin hammaddelerini veya ara ürünlerini üreten ile ürün üzerine kendi ayırt edici işaretini, ticari markasını veya unvanını koyarak kendisini ürünün üreticisi olarak tanıtan veya ithal eden*” şeklinde tanımlanabilir. Keza dağıtıcılar da, üreticinin veya ithalatçının kimliklerinin belirlenemediği hallerle sınırlı kalmak üzere, üretici kabul edilmelidir. Fakat bu durumda dağıtıcılara zarar görene üreticinin veya ithalatçının kimliklerini bildirmesi için makul bir süre¹⁶² verilmelidir. Böylece AB'nin 85/374 sayılı Direktifiyle de uyum sağlanmış olur.

¹⁵⁹ AB'nin 85/374 sayılı Direktifi m. 3/3'e göre “*Ürünün üreticisinin belirlenemediği durumlarda, ürünün tedarikçilerinin her biri, zarara uğrayan kişiye üreticinin veya kendisine ürünü tedarik eden kişinin kimliğini makul bir süre içinde bildirmediği takdirde ürünün üreticisi olarak muamele görür. İthal edilen bir ürün söz konusu olduğunda, bu ürün 2. paragrafta belirtilen ithalatçının kimliğini belirtmiyorsa, üreticinin ismi belirtilmiş olsa dahi aynı hüküm geçerlidir*” (https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Fasil%2028%20Tuketiginin%20ve%20Sagligin%20Korunmasi/31985I0374_tr.pdf) (Erişim Tarihi: 08/03/2019).

¹⁶⁰ KIRCA, s. 203.

¹⁶¹ 4077 sayılı eTKHK'da ithalatçı ve dağıtıcılara ilişkin düzenleme AB'nin 85/374 sayılı Direktifi ile uyumlu değildi. Zira ithalatçılar ilgili Direktifte üreticiler gibi sorumlu tutulmamışlardı. Keza dağıtıcıların sorumluluğu da ancak üretici ve ithalatçının kimliğinin belirlenemediği durumda söz konusu olabilir. Dolayısıyla üretici, ithalatçı, dağıtıcı ve benzerlerini müteselsil olarak sorumlu tutan düzenleme yerinde değildi (KIRCA, s. 226).

¹⁶² Alman Ürün Sorumluluğu Kanunu (Gesetz über die Haftung für fehlerhafte Produkte) m. 4'de bu süre bir ay olarak belirlenmiştir (HAVUTÇU, İmalatçı, s. 93).

6. İlliyet Bağı ve İspat Yükü

Üretici, ürünün hatalı olmasıyla meydana gelen zarar arasında uygun illiyet bağının varlığı halinde sorumlu olur¹⁶³. Başka bir deyişle, ürünün hatalı olması, zararlı sonucun uygun sebebi olmalıdır¹⁶⁴. Keza AB'nin 85/374 sayılı Direktif m.8/2 gereği zarar, hem üründeki hata hem de zarar görenin veya bu kişinin sorumluluğundaki herhangi bir kişinin hatasında doğmuşsa, üreticinin sorumluluğu azaltılabilir veya kaldırılabilir. Yine mücbir sebebin varlığı halinde de, üretici sorumluluktan kurtulabilir¹⁶⁵. Buna karşı zarar, hem üründeki hata hem de üçüncü kişinin hatasında doğmuşsa, üreticinin sorumluluğu azaltılamaz (AB'nin 85/374 sayılı Direktif m.8/1). Fakat burada üreticinin üçüncü kişiye rücu hakkı saklıdır. İlgili direktifte illiyet bağına ilişkin bu düzenlemeler, doğrudan 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısına alınmıştı. Bu bağlamda, ilgili tasarı, AB'nin 85/374 sayılı Direktifi ile uyumluydu.

Ürün sorumluluğunda ispat yükü, zarar gören kimsenin üzerindedir (AB'nin 85/374 sayılı Direktif m.4). Zarar gören, hatayı ve hata ile zarar arasındaki nedensellik bağına ispat etmesi gerekir. 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 6/2'de de, ispat yükü, zarar gören kimsenin üzerindeydi¹⁶⁶.

7. Kurtuluş Kanıtı

Üreticinin sorumluluktan kurtuluş sebepleri, AB'nin 85/374 sayılı Direktifi m. 7'de, tahdidi olarak belirtilmiştir¹⁶⁷. İlgili Direktifte, belirtilen bu sebepler dışında üretici, sorumluluktan kurtulamaz¹⁶⁸. Meğer ki, illiyet bağına kesen

¹⁶³ KIRCA, s. 163.

¹⁶⁴ HAVUTÇU, İmalatçı, s. 106.

¹⁶⁵ TARMAN, s. 312.

¹⁶⁶ 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 6/2 "İmalatçı veya ithalatçının sorumlu tutulabilmesi için, zarar gören tarafın üründeki uygunsuzluğu, uğradığı zararı ve uygunsuzluk ile zarar arasındaki nedensellik bağına ispat etmesi zorunludur".

¹⁶⁷ eTKHK döneminde üreticinin sorumluluktan kurtuluş sebeplerine kanunda düzenlenmeyerek doğrudan AYM'de ele alınmıştır. Bu durum ise sorumluluğu kaldıran, azaltan veya arttıran bir düzenlemenin yönetmelikle getirilemeyeceği ilkesine aykırılık oluşturmaktaydı. Dolayısıyla üreticinin sorumluluktan kurtuluş hallerinin öncelikle kanunda düzenlenmesi gerekir (HAVUTÇU, İmalatçı, s. 131-132).

¹⁶⁸ AB'nin 85/374 sayılı Direktifi m. 7 uyarınca "Üretici, aşağıdakileri ispat ettiği takdirde bu Direktif dolayısıyla sorumlu olmaz: (a) ürünü piyasaya sürmediğini; ya da (b) şartlar göz önünde tutularak, zarara neden olan hatanın, kendisi tarafından ürün piyasaya sürüldüğünde mevcut olmadığı veya bu hatanın daha sonra meydana geldiği yönünde ihtimallerin bulunduğunu; ya da (c) ürünün kendisi tarafından, ne satış veya ekonomik amaçlı olarak herhangi bir şekilde dağıtım için imal edildiğini ne de ticari faaliyetleri çerçevesinde imal edildiğini veya dağıtıldığını; ya da (d) hatanın, ürünün kamu otoriteleri tarafından çıkarılan zorunlu düzenlemelere uygunluğunun sağlanması nedeniyle oluştuğunu; ya da (e) ürünü piyasaya sürdüğünde mevcut olan bilimsel ve teknolojik bilgi düzeyinin bir hatanın varlığının tespit edilmesine olanak tanıyacak nitelikte olmadığını; ya da (f) bileşen imalatçısı söz konusu olduğunda, hatanın bileşenin dâhil edildiği ürünün tasarımına veya bu ürünün

haller olsun. 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısında ise, üreticinin sorumluluktan kurtuluş sebepleri, 21/2. fıkrada düzenlenmişti. İlgili fıkra göre *“İmalatçı veya ithalatçı;*

a) Ürünü piyasaya kendisinin arz etmediğini,

b) Uygunsuzluğun dağıtıcının veya üçüncü bir tarafın ürüne müdahalesinden veya kullanıcıdan kaynaklandığını,

c) Üründeki uygunsuzluğun, teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesinden kaynaklandığını, ispatladığı takdirde bu Kanunda düzenlenen idari yaptırımlar uygulanmaz”. İşte imalatçı veya ithalatçının, bu ilgili fıkra da belirtilen şartlardan birini ispatlaması halinde, tazminat sorumlulukları kalkmaktaydı (1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 21/3). Bu üç kurtuluş sebebi, AB'nin 85/374 sayılı Direktifinde de, yer almaktadır. Dolayısıyla Türk Hukuku'nda ürün sorumluluğu ile ilgili yapılacak düzenlemede de, bu kurtuluş sebeplerine yer verilmelidir.

Bununla birlikte 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısında, AB'nin 85/374 sayılı Direktifinden farklı olarak, üreticinin sorumluluktan kurtuluş sebeplerinden ikisine yer verilmemişti. Bu kurtuluş sebeplerinden ilki, *“ürünün satış veya benzeri yollarla piyasaya sürerek kazanç sağlama amacıyla üretilmemiş olması veya üreticinin mesleki-ticari faaliyeti çerçevesinde üretilmemiş ya da piyasaya sürülmemiş olmasıdır”.* İkincisi ise, *“ürünün piyasaya sürdüğünde mevcut olan bilimsel ve teknolojik bilgi düzeyinin hatanın varlığının tespit edilmesine olanak vermemesidir”.* Bu ikinci kurtuluş sebebinin (inkişaf hatasının), 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısında düzenlenmemesi, AB'nin 85/374 sayılı Direktifiyle uyumlu olmadığı sonucunu doğuramaz. Zira ilgili Direktifte, üye devletlere, inkişaf hatasını kurtuluş sebebi olarak düzenleme/düzenlememe serbestisi tanınmıştır¹⁶⁹. Fakat Türk Hukuku'nda ürün sorumluluğu ile ilgili yapılacak düzenlemede, *“ürünün satış veya benzeri yollarla piyasaya sürerek kazanç sağlama amacıyla üretilmemiş olmasına veya üreticinin mesleki-ticari faaliyeti çerçevesinde üretilmemiş ya da piyasaya sürülmemiş olmasına”* ilişkin kurtuluş sebebine de, yer verilmelidir. Böylece sorumluluktan kurtuluş sebepleri, AB'nin 85/374 sayılı Direktifiyle uyumlu olmuş olur.

imalatçısı tarafından verilen talimatlara atfedilebilir olduğunu” (https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Fasil%2028%20Tuketecinin%20ve%20Sagligin%20Korunmasi/3198510374_tr.pdf) (E.T.: 08/03/2019)

¹⁶⁹ AB'nin 85/374 sayılı Direktifi m. 15 / 1-b'de üye devletlere inkişaf hatasını kurtuluş sebebi olarak kabul edip etmeme serbestisi tanınmıştır (**KIRCA**, s. 178).

SONUÇ

Çalışmamızda “*Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler*” ele alınmıştır. Bu genel düşünceler, özellikle AB'nin 85/374 sayılı Direktifi ile 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı dikkate alınarak izah edilmiştir.

1. Çalışmada açık biçimde ortaya konduğu üzere; ürün sorumluluğu, kusursuz sorumluluk türlerinden objektif özen sorumluluğu çerçevesince ele alınması gereken bir sorumluluktur. Hâlihazırda ise ürün sorumluluğunun yasal bir dayanağı bulunmamaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi aciliyet kespsetmektedir. Bunun için ya 6098 sayılı TBK'ya eklenecek bir kanun hükmü ve bu hükme bağlı olarak çıkarılacak yönetmelikle yahut Alman Ürün Sorumluluğu Kanunu gibi özel bir kanunla detaylı bir şekilde düzenlenme yoluna gidilmelidir. Bu düzenleme de kurtuluş kanıtı getirilemeyen sorumluluk boyutu muhafaza edilmelidir.
2. Ürün sorumluluğu kapsamında, ürün bir üretim süreci sonucunda üretilen her türlü taşınırlardır. Ayrıca taşınır ürünler, bir başka taşınır ya da taşınmaza dâhil edilmiş olsalar dahi, sorumluluk açısından ürün niteliğini kaybetmemelidir. Diğer yandan elektrik ve benzeri doğal güçler de, ürün olarak nitelendirilmelidir. Ürün sorumluluğunun doğması için ürünün hatalı olması gerekir. Hatalı ürün, başkalarının vücut ve/veya malvarlığı değerlerinde zarar tehlikesi oluşturan bir eksikliği ifade eder. Bu eksiklik, üründen beklenen haklı güvenliğin sağlanamamasından doğan eksikliklerdir.
3. Ürün sorumluluğunda, hatalı ürün bir zarara neden olmalıdır. Söz konusu zarar, ölüm ve/veya yaralanmaya ve/veya hatalı ürün dışında herhangi bir mala gelen zararı ifade eder. Fakat mala gelen zararlar bakımından, üreticiye başvurabilmesi için, bir alt sınır belirlenmelidir. Kanaatimizce bu parasal sınır, senetle ispat zorunluğunu düzenleyen HMK m. 200'deki parasal sınır olabilir. Şüphesiz hatalı ürün ile meydana gelen zarar arasında da uygun illiyet bağı gereklidir.
4. Hatalı ürün sebebiyle sorumluluk doğduğunda, zarar gören, üreticiden tazminat talep edebilir. Bu bağlamda, zarar gören, hatalı ürünler nedeniyle ölen ve/veya yaralanan ve/veya kullarımdaki diğer malları zarara uğrayan kimsedir. Üretici ise, piyasaya sürülmüş ürünleri veya bu ürünlerin hammaddelerini veya ara ürünlerini üreten ile ürün üzerine kendi ayırt edici işaretini, ticari markasını veya unvanını koyarak kendisini ürünün üreticisi olarak tanıtan veya ithal eden kişidir. Keza dağıtıcılar da, üreticinin veya ithalatçının kimliklerinin belirlenemediği hallerle sınırlı kalmak üzere, üretici kabul edilmelidir.

5. Üretici, tazminatla sorumlu olacağı hallerde, kurtuluş kanıtı, yani dikkat ve özen yükümlülüğünü yerine getirdiğini ileri sürerek sorumluluktan kurtulamamalıdır. Fakat üretici, AB'nin 85/374 sayılı Direktifi m. 7'de, tahdidi olarak sayılan kurtuluş kanıtlarından birini (inkışaf riski hariç) ispat ederse, sorumlu olmamalıdır. Ürün sorumluluğunda ispat yükü de, zarar gören kimsenin üzerindedir.

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AAÇD	: Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
B.	: Başlık
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas
eTKHK	: 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemesi Kanunu
İKÜHFD	: İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
İTÜSBD	: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
MÜHFAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
MÜHFD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
s.	: sayfa
S.	: Sayı
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
STHS	: Sorumluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun

TMK : 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
Y. : Yıl
YARG : Yargıtay
YD : Yargıtay Dergisi
YY. : Yüzyıl

AB'nin 85/374 sayılı Direktifi: 85/374 Sayılı Hatalı Ürünlerden Dolayı Sorumluluğa İlişkin Üye Ülkelerin İdari ve Hukuki Düzenlemelerinin Uyumlaştırılmasına Dair Direktifi

25137 sayılı AMNOZHY: Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik

1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı: Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Tasarı

KAYNAKÇA

AKÇAAL, Mehmet: "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde İlâç Üreticisinin Hukukî Sorumluluğu", ABD, S. 3, Ankara 2012, s. 253-290.

AKÇURA KARAMAN, Tuba: Üreticinin Ayıplı Ürünün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu, İstanbul 2008.

AKINCI, Şahin: Borçlar Hukuku Bilgisi, 9.Baskı, Konya 2016.

AKÜNAL, Teoman: Sorumluluk Hukukunda Sözleşmenin Nisbiliği Prensibinin Aşılması, YD., C. 14 S. 3, Ankara 1988, s 227 vd.

ALTOP, Atilla: "Türk Hukukunda, Avrupa Birliği Hukukunda ve Uygulamada Tüketici Kavramı", İKÜHFD, C. 3, S. 1-2, İstanbul 2004, s. 3-14.

ANTALYA, Gökhan: "Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler", MÜHFD, C. 14, S. 4, İstanbul 2006, s. 63-83. (Kısaltılmışı: **ANTALYA**, Sorumluluk)

ANTALYA, Gökhan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2018. (Kısaltılmışı: **ANTALYA**, Borçlar)

ARAL, Fahrettin /**AYRANCI**, Hasan: Borçlar Özel Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2015.

ASLAN, İ. Yılmaz: 6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku, Bursa 2014.

ATABEK, Reşat: "Yapıcının Sorumluluğu", BATİDER, C. 10, S. 1, Ankara 1979, s. 173-178.

ATAMER, Yeşim: "Tüketici Satım Sözleşmesine İlişkin TKHK m. 4'e Eleştiriler ve Revizyon Teklifleri", BATİDER, C. XXIV, S. I, Ankara 2007, s. 81-108 (Kısaltılmışı: **ATAMER**, Tüketici).

ATAMER, Yeşim: Haksız Fiillerden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması, İstanbul 1996. (Kısaltılmışı: **ATAMER**, Haksız Fiil)

ATAMER, Yeşim: Haksız Fiilden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması, İstanbul 1996. (Kısaltılmışı: **ATAMER**, Sorumluluğun Sınırlandırılması)

ATASOY, Ömer Adil/**TAŞKIN**, Mustafa /**ACAR**, Hakan: Tüketiciyi Koruma Hukuku İlgili Mevzuat ve Yargıtay Kararları, 2. Baskı, Ankara 2000.

AYDOĞDU, Murat: Ayıplı Araçların Satışlarında Tüketici Hakları, Özellikle Araç Değişimi ve İadesinde Karşılaşılan Sorunlar, Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulaması, Ankara 2014.

AYDOĞMUŞ, Hale: Ürün Sorumluluk Sigortasında Teminatın Kapsamı ve Riziko, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İstanbul 2017.

AYDOS, Oğuz Sadık: “Ürün Sorumluluğu Risk Kontrolü”, GÜHFD, C. XVII, S.1-2, Ankara 2013, s. 1785-1802 (Kısaltılmışı: **AYDOS**, Risk)

AYDOS, Oğuz Sadık: Ürün Sorumluluğu, Ankara 2009. (Kısaltılmışı: **AYDOS**, Ürün)

CANPOLAT, Önder: Üretici ve Sorumluluğu, ABD, S. 2, Ankara 2013, s. 371-398.

ÇINAR, Ömer: “Avrupa Konseyinin 25.07.1985 Tarihli ve 85/374 sayılı Yönergesi ve Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Ayıp Kavramı”, İTÜSBD, C. 9, S. 18, İstanbul 2010, s. 135-151.

DALCI, Nurcihan: “TBK md. 71 Bağlamında İlaç Üreticisinin Tehlike Sorumluluğu”, TBBD, S. 114, Ankara 2014, s. 49-78.

DEMİRCİOĞLU, Huriye Reyhan: “Sorumluluk Hukukunun İkili Yapısının Aşılması Çabalarının Ürünleri Olarak Culpa In Contrahendo ve Güven Sorumlulukları”, STHS, Ankara 2009, s. 219-230.

DESCHENAUX, Henri/**TERCIER**, Pierre:(Çeviren: Salim **ÖZDEMİR**) : Sorumluluk Hukuku, Ankara 1983.

DEUTSCH, Erwin: (Çeviren; Şeref **ERTAŞ**): “Sorumluluk Hukukunun Temel İlkeleri: Temyiz Kudreti, Hukuka Aykırılık, Kusur ve Tehlike Sorumluluğu”, DEÜHFD, C. 2, S. 2, İzmir 1981, s. 245-259.

DİNÇ, İnan Deniz: Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı, İstanbul 2017.

EREN, Fikret: Borçlar Genel Hükümler, 22. Baskı, Ankara 2017.

ERLÜLE, Fulya: “Tüketim Mallarının Satımı Sözleşmesi ve Bu Mallara İlişkin Olarak Verilen Garantiler Hakkında Yönerge”, (Yönerge) Necip Kocayusufpaşaoğlu'na Armağan, Ankara 2004, s. 419-434. (Kısaltılmışı: **ERLÜLE**, Tüketim Malları)

ERLÜLE, Fulya: “*Yapımcının Sorumluluğu*”, MÜHFAD, C. 14, S. 4, İstanbul 2008, s. 310-330. (Kısaltılmışı: **ERLÜLE**, Yapımcının Sorumluluğu)

ERLÜLE, Fulya: Avrupa Topluluğu Konsey Yönergesi Çerçevesinde Yapımcının Sorumluluğu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2002 (Kısaltılmışı: **ERLÜLE**, Sorumluluk).

GÖKCAN, Hasan Tahsin: Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku, Ankara 2016.

GÖNENÇ, Fulya İlçin: “*Haksız Fiil Sorumluluğu’nun Tarihsel Gelişimi*”, MÜHFAD, C. 14, S. 4, İstanbul 2008, s. 13-28.

GÜMÜŞ, Alper: 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, İstanbul 2014.

GÜNERGÖK, Özcan: “*Üreticinin Sorumluluğu Çerçevesinde Üreticinin Ürün Gözleme Yükümlülüğü*”, EÜHFD, C. XII, S. 3-4, Erzincan 2008, s. 313 -350.

HAVUTÇU, Ayşe: İmalatçının Sorumluluğu Ankara 2005. (Kısaltılmışı: **HAVUTÇU**, İmalatçı).

HAVUTÇU, Ayşe: “*6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a Göre Ayıplı Mal ve Hizmet Nedeniyle Tüketicinin Tazminat Hakkı ‘Özellikle Bedensel Zararlar Yönünden’, Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini*”, Ankara 2016, C. 2, s. 91-114. (Kısaltılmışı: **HAVUTÇU**, Ayıplı Mal).

İLHAN, Cengiz: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Ankara 2006.

İNAL, Tamer: “*Tıp ve İlaç Sektöründe Ürün Güvenliği, Tüketici Hukuku ve Uygulamaları*”, Ankara 2016, s. 330-356.

KANETİ, Selim: Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru, İstanbul 2007.

KALKAN, Arif: Tüketici Hukukunda Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk, Ankara 2018.

KAPLAN, İbrahim: “*İmalatçının Sorumluluğu*”, BATİDER, C. XIII, S. I, Ankara 1985, s. 135-150 (Kısaltılmışı: **KAPLAN**, Sorumluluk).

KAPLAN, İbrahim: “*Kanun Yapma Tekniği*”, AÜSBFD, C. 47, S. 1, Ankara 1992, s. 99-101. (Kısaltılmışı: **KAPLAN**, Kanun)

KARAMAN, Tuba: “*Üreticinin Sorumluluğu*”, STHS, Ankara 2009.

KARAYALÇIN, Yaşar: “*İsviçre Hukukunda Müteselsil Sorumluluk Konusunda Tartışmalar ve Yasal Gelişmeler*”, ABD, S. 4, Ankara 2007, s. 107-120.

KILIÇ, Mehmet: Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türk Tarım Hukuku: Mevcut Durum, Son Gelişmeler ve Yaklaşımlar, AAÇD, C. 9, S. 2, Ankara 2010, s. 67-92.

KILIÇOĞLU, Mustafa: Sorumluluk Hukuku, C. 1, Ankara 2002. (Kısaltılmışı: **KILIÇOĞLU**, Sorumluluk)

KILIÇOĞLU, Mustafa: Tazminat Hukuku, Ankara 2016 (Kısaltılmışı: **KILIÇOĞLU**, Tazminat).

KILIÇOĞLU, Mustafa: Borçlar Genel Hükümler, Ankara 2018. (Kısaltılmışı: **KILIÇOĞLU**, Borçlar).

KIRCA, Çiğdem: Ürün Sorumluluğu, Ankara 2007.

KIRCA, İsmail /**AYDIN**, Ramazan: “İnkışaf Riski, İmalâtçının/Üreticinin Sorumluluğu”, Fikret Eren’e Armağan, Ankara 2006, s.679- 690. (Kısaltılmışı: **KIRCA / AYDIN**, İnkışaf Risk,).

KIRCA, Çiğdem /**AYDIN**, Ramazan: “*Produkthaftung im Türkischen Recht*”, Recht Der Internationalen Wirtschaft, Y. 53, S. 8, Frankfurt 2007, s. 587-594. (Kısaltılmışı: **KIRCA / AYDIN**, Produkthaftung,).

KULAKLI, Emrah: Ürün Sorumluluğu ve Ayıp Kavramı, İstanbul 2012.

LARENZ, Karl: Lerhbuch Des Schuldrechts, Zweiter Band Besonderer Teil, 2. Halbband, Dreizehnte, Völlig Neuverfarteß Auflage, München 1994.

NARTER, Sami: Kusursuz Sorumluluk Haksız Fiil Sorumluluğu Tazminat Hukuku, Ankara 2016.

OĞUZMAN, M. Kemal /**ÖZ**, M. Turgut: Borçlar Hukuku, C. 2, 10. Baskı, İstanbul 2012.

OĞUZMAN, M. Kemal /**SELIÇİ**, Özer/**OKTAY/ÖZDEMİR**, Saibe: Eşya Hukuku, 20 Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul 2017.

ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Burcu G: Tüketicinin ve Üçüncü Kişilerin Ayıplı Satılanın Kullanılması Nedeniyle Ortaya Çıkan Bedensel Bütünlük İhlali Halinde Manevi Zararlarının Tazmini, AÜHFD, C.67 S.3, Ankara 2018: 495-534 (Kısaltılmışı: **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Ürün)

ÖZEKES, Muhammet: Temel Hukuk Bilgisi, Ankara 2016.

ÖZEL, Çağlar: “*Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler*”, AÜHFD, C.50, S. 4, Ankara 2001, s. 81-106.

ÖZEL, Çağlar: “*Tüketicinin Korunması Açısından Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk Kapsamında Yapımcının Sorumluluğu Sorunu*”, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 771-788. (Kısaltılmışı: **ÖZEL**, Yapımcının Sorumluluğu)

ÖZEL, Çağlar: Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara 2014. (Kısaltılmışı: **ÖZEL**, Tüketici)

ÖZLENER ÇİĞ, Ayşe: *Ürün Sorumluluğu Sigortasında Teminatın Kapsamı*, İstanbul 2016.

ÖZSUNAY, Ergun: *“Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk Yapıcının Sorumluluğu”*, BATİDER, C. X, S. I, Ankara 1979, s. 108- 122. (Kısaltılmışı: **ÖZSUNAY**, Yapıcının Sorumluluğu)

ÖZSUNAY, Ergun: 2. Tüketici Hukuku Sempozyumu Ses Çözümleri ve Makaleleri, Otomotiv Sektöründe Tüketici Hukuku ve Sorunlar, Ankara 2013, s. 474-506. (Kısaltılmışı: **ÖZSUNAY**, Otomotiv)

ÖZTAN, Bilge : *İmalatçının Sorumluluğu*, Ankara 1982.

PETEK, Hasan : *İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu*, Ankara 2009.

POLAT, Alperen: *Sorumluluk Hukukunda Rıza*, İstanbul 2019.

REİSOĞLU, Safa: *Borçlar Genel Hukuku*, 23. Baskı, İstanbul 2013.

SERMİN PAKSOY, Meliha /**ARSLAN DEMİR**, Gizem: *Üreticinin Sorumluluğun TBK 71 Kapsamında Değerlendirilmesi*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXXI, S.2, Yıl 2013, s. 299–316.

SEROZAN, Rona: *“Haksız Fiil ve Haksız Zenginleşme Sorumluluklarının Açıklarını Sözleşme Sorumluluğu ile Kapatma Eğilimi”*, Yavuz Alangoya Armağan, İstanbul 2007, s. 715-741. (Kısaltılmışı: **SEROZAN**, Haksız Fiil)

SEROZAN, Rona: *“Tüketiciyi Koruma Kanunu Değişikliğinin Artıları ve Eksileri”*, İÜHFİM, C. 61, S. 1-2, İstanbul 2003, s. 339-356 (Kısaltılmışı: **SEROZAN**, Tüketici).

SEROZAN, Rona: *“Teferruat Niteliğindeki Eşyanın Hukuki Rejimi”* İÜHFİM, C. 41, S. 1-2, İstanbul 1978, s. 235-253 (Kısaltılmışı: **SEROZAN**, Eşya).

TAHİROĞLU, Bülent: *“Kusursuz Sorumluluk Halleri ve Modern Hukuka Etkisi”*, MÜHFİM, C. 14, S. 4, İstanbul 2008, s. 157-170.

TANDOĞAN, Haluk: *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku*, Turhan Kitapevi, Ankara 1981. (Kısaltılmışı: **TANDOĞAN**, Sözleşme Dışı Sorumluluk).

TANDOĞAN, Halûk: *Mukayeseli Hukuk, Hususiyle Türk - İsviçre ve Alman Hukuku Bakımından Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini*, Ankara 1963. (Kısaltılmışı: **TANDOĞAN**, Üçüncü Şahıs).

TANDOĞAN, Haluk: *Mes’uliyet Hukuku*, İstanbul 2010. (Kısaltılmışı: **TANDOĞAN**, Mes’uliyet)

TARMAN, Zeynep Derya: *“Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğuna Genel Bir Bakış”*, İÜHFİM, C. 56, S.2, İstanbul 2007, s. 299-326.

TİFTİK, Mustafa : Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı, Ankara 1994. (Kısaltılmışı: **TİFTİK**, Akit Dışı)

TİFTİK, Mustafa: Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, Ankara 2005, s. 56-57. (Kısaltılmışı: **TİFTİK**, Tehlike)

TİRYAKİ, Betül: “Avrupa Konseyi’nin 25.7.1985 Tarihli Direktifi’ne Göre Üreticinin Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı İle Mukayesesi”, AÜHFD, C. 55, S. 2, Ankara 2006, s. 229-248 (Kısaltılmışı; **TİRYAKİ**: Şartlar).

TİRYAKİ, Betül: Ayıplı Hizmetten Doğan Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara 2007. (Kısaltılmışı: **TİRYAKİ**, Ayıplı)

TÜRKMEN, Ahmet: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Organizasyon Sorumluluğu (TBK m.66/III)”, İÜHFM, C.70, S.2, İstanbul 2012, s. 280.

ÜNLÜTEPE, Mustafa: Organizasyon Sorumluluğu, İstanbul 2016.

YAVUZ, Cevdet: “Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’na Göre Kusursuz Sorumluluk Halleri ve İlkeleri”, MÜHFAD, C. 4, S. 4, İstanbul 2008, s. 29-61.

YENİOCAK, Umut: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Getirdiği Değişiklikler ve Yenilikler, Genel Hükümler, İstanbul 2011.

YILDIRIM, Abdülkerim: Mesafeli Sözleşmelerde Tüketicin Korunması, İstanbul 2009. (Kısaltılmışı: **YILDIRIM**, Mesafeli)

YILDIRIM, Abdülkerim: “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının Bazı Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler”, GÜHFD, C. 17, S. 1-2, Ankara 2013, s. 1015- 1049 (Kısaltılmışı: YILDIRIM, Değerlendirme)

YILDIRIM, Hakan: Karayolu Eşya Taşıma Sorumluluk Sigortalarında Riziko ve Menfaat, Ankara 2016.

YILMAZ, Süleyman:Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluklarına İlişkin Yeni Hükümler, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 59, S. 3, Ankara 2010, s. 551-578.

ZEVKLİLER, Aydın/**AYDOĞDU**, Murat: Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara 2006.

TAPAN, Mehmet Nuri: Avrupa Birliği (AB) Hukukunun Kaynakları ve Ulusal Hukuka Etkileri Avrupa Adalet Divanı, TBBD, S.3, Ankara 1998, s. 971-1020.